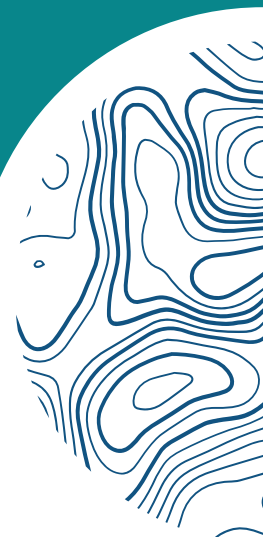

Finanțat de
Uniunea Europeană

ANALIZA SITUAȚIONALĂ

A SERVICIILOR DE EDUCAȚIE ȘI ÎNGRIJIRE
TIMPURIE PENTRU COPII CU VÂRSTA
DE PÂNĂ LA 3 ANI

„Analiza situațională a serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârstă de până la 3 ani” este elaborată de: Parascovia Munteanu, doctor în sociologie, Tatiana Zavtoni-Oprea, magistru în psihologie, și Cristina Nestor, magistru în psihologie, care au fost contractate de I.P. Keystone Moldova în cadrul proiectului **„Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate”**, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de Fundația Soros Moldova, în parteneriat cu I.P. Keystone Moldova și AO „Expert Grup”.

Conținutul Raportului a fost coordonat de către:

Ana Prasolov, directoare de proiect, I.P. Keystone Moldova.

Autoarele își exprimă recunoștința și mulțumirea pentru suportul acordat de reprezentanții entităților care au participat la interviuri și au oferit informații valoroase pentru elaborarea analizei situaționale:

- Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova;
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova;
- Direcția Generală Protecția Drepturilor Copilului, municipiul Chișinău;
- Structura Teritorială de Asistență Socială Călărași;
- Organizația Internațională pentru Migrație;
- Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare;
- Organizația caritabilă „Street Child MD”;
- Asociația Obștească „Copil Comunitate Familie”;
- Asociația Femeilor de Afaceri Moldova;
- Primăria comunei Geamăna;
- Primăria orașului Glodeni;
- Primăria orașului Rezina;
- Instituția de educație timpurie „Sfânta Treime” din municipiul Bălți;
- Instituția de educație timpurie „Licurici” din comuna Geamăna;
- Instituția de educație timpurie din satul Hulboaca, comuna Grătiești;
- Instituția de educație timpurie nr. 4 și nr. 5 din orașul Glodeni;
- Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârstă cuprinsă între 4 luni - 3 ani din orașul Călărași;
- Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârstă cuprinsă între 4 luni - 3 ani din orașul Rezina;
- Centrul de dezvoltare timpurie / creșa „Gâgâlici” din municipiul Chișinău;
- Serviciul de îngrijire de tip familial „Buburuzele Jucăușe” din orașul Nisporeni;
- Centrul Educațional pentru Copii „Ingenium”;
- Centrul Educațional pentru Copii „TEKO”.

Raportul a fost elaborat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene.

Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a autoarelor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene și a Fundației Soros Moldova.

CUPRINS

Lista abrevierilor	4
Lista figurilor	5
Lista tabelelor	5
Noțiuni utilizate în Raportul de cercetare	6
Introducere și context	7
CAPITOLUL 1. Servicii de îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 an	12
1.1. Analiza cadrului normativ de organizare și funcționare a serviciilor de îngrijire pentru copii	12
1.1.1. Cadrul normativ de organizare a Centrului de zi – serviciu social de îngrijire	13
1.1.2. Cadrul normativ de organizare a serviciilor alternative de îngrijire a copiilor	16
1.2. Accesul și calitatea serviciilor de îngrijire pentru copii	21
1.3. Finanțarea și sustenabilitatea serviciilor de îngrijire	23
1.4. Concluzii privind organizarea și funcționarea serviciilor de îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani	25
CAPITOLUL 2. Serviciile de educație timpurie antepreșcolară	29
2.1. Analiza cadrului de organizare și funcționare a serviciilor de educație antepreșcolară	29
2.2. Accesul și calitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară	32
2.3. Finanțarea și sustenabilitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară	35
2.4. Concluzii privind organizarea și funcționarea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară	37
Recomandările rezultate din analiza situațională	39
Referințe bibliografice	41

LISTA ABREVIERILOR

APL I	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul întâi
AGSSÎ	Agenția pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă
AO	Asociație Obștească
ATAS	Agenția Teritorială de Asistență Socială
BNS	Biroul Național de Statistică
CCF	Copil Comunitate Familie
CES	Cerințe Educaționale Speciale
CPRCVF	Centrul de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă
DGPDC	Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului
DGETS	Direcția Generală Educație, Tineret și Sport
HG	Hotărâre de Guvern
I.P.	Instituție Publică
IET	Instituția de Educație Timpurie
ISCED	Clasificarea Internațională Standard a Educației
MD	Moldova
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	Organizație neguvernamentală
OSC	Organizație a Societății Civile
RM	Republica Moldova
SRL	Societate cu Răspundere Limitată
STAS	Structura Teritorială de Asistență Socială
UAT	Unitate Administrativ-Teritorială
UE	Uniunea Europeană

LISTA FIGURILOR

9	FIGURA 1. Intersecții ale politicilor publice
10	FIGURA 2. Cadrul de calitate al UE pentru educația și îngrijirea timpurie
11	FIGURA 3. Modalități de oferire a scutirilor/reducerilor de taxe sau admitere cu prioritate
12	FIGURA 4. Moduri de organizare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie
15	FIGURA 5. Prestatori, Centrul de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani
16	FIGURA 6. Forma de organizare juridică a Centrului de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani
16	FIGURA 7. Tipuri de Instituții de Educație Timpurie
28	FIGURA 8. Sursele de finanțare pentru serviciile de educație și îngrijire timpurie
29	FIGURA 9. Tipurile de servicii eligibile pentru concursul de granturi

LISTA TABELELOR

17	TABELUL 1. Centrul de zi - model creat de ATAS
19	TABELUL 2. Centrul de zi - model creat de CPRCVF
22	TABELUL 3. Centrul de zi - model creat de APL I
30	TABELUL 4. Creșa - model creat de autoritatea publică
32	TABELUL 5. Creșa - model creat de organizația non-profit
34	TABELUL 6. Grupa de creșă - model integrat în activitatea IET
37	TABELUL 7. Grupa de creșă – model integrat în Centrele de educație timpurie private

Educația timpurie, conform Clasificării Internaționale Standard a Educației (**nivelul ISCED 0**),¹ reprezintă o abordare holistică menită să sprijine dezvoltarea cognitivă, fizică, socială și emoțională timpurie a copilului și să îi familiarizeze pe cei mici cu activități educaționale structurate în afara mediului familial. Educația timpurie (nivelul ISCED 0) vizează copiii cu vârsta cuprinsă între 0-2 ani. Conform Codului Educației al Republicii Moldova,² educația timpurie include două cicluri: (1) educația antepreșcolară, pentru copiii cu vârsta de la 0 la 2 ani și (2) învățământul preșcolar, pentru copiii cu vârsta de la 2 la 6 (7) ani. Educația timpurie se desfășoară în creșe, grădinițe, centre comunitare de educație timpurie sau în alte instituții care prestează servicii în conformitate cu standardele educaționale de stat.

Educația antepreșcolară (conform Codului Educației, art. 23 și 24) se realizează în familie, aceasta beneficiind de finanțare din bugetul public național conform legislației în vigoare (alocația de îngrijire a copilului). La solicitarea părinților, APL pot organiza servicii de educație antepreșcolară, cu finanțare din bugetele locale.³

Serviciile alternative de îngrijire a copiilor sunt servicii complementare și discreționare; ele nu substituie instituțiile de educație antepreșcolară și/sau de învățământ preșcolar prevăzute de Codul Educației și nu reprezintă una dintre formele de asistență socială prevăzute în actele normative din domeniu. (*Legea 367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor, art. 1 (3)*).⁴

Educația și îngrijirea timpurie a copiilor reprezintă o interacțiune educațională care se desfășoară în diferite medii de viață ale copiilor mici (familie, instituție educațională, comunitate), având drept scop promovarea creșterii, dezvoltării și învățării lor armonioase. Pentru ca eforturile educaționale ale familiei și ale cadrelor didactice să fie percepute de copil ca un tot unitar, este necesară o cooperare strânsă, un parteneriat real între părinți și cadrele didactice din domeniul educației și îngrijirii timpurii.⁵ Educația și îngrijirea timpurie împreună cu educația de bază formează un ansamblu care asigură coerență și continuitate în dezvoltarea copilului.⁶

¹ Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED-11) face parte din Familia Internațională a clasificărilor economice și sociale ale Organizației Națiunilor Unite. Aceasta este utilizată în statistică la nivel mondial pentru colectarea, sistematizarea și analiza datelor comparabile între țări. Mai multe detalii: https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/clasificarea_internationala_standard_a_educatiei.pdf.

² Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014 art. 23
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149703&lang=ro#.

³ Sursa citată (Codul Educației, art. 24).

⁴ Legea nr. 367 din 29.12.2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor.
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147481&lang=ro.

⁵ Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25.10.2018 cu privire la aprobarea Cadrului de referință al educației timpurii din Republica Moldova.
Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_ed._timpurii_tipar_0.pdf.

⁶ Ibidem (Sursa 4 citată mai sus).

INTRODUCERE ȘI CONTEXT

Raportul privind analiza situațională a serviciilor de educație și îngrijire pentru copii cu vârsta de până la 3 ani este elaborat de I.P. Keystone Moldova, în cadrul proiectului „Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate”, fiind finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de Fundația Soros Moldova, în parteneriat cu I.P. Keystone Moldova și AO „Expert Grup”.

Scopul proiectului este de a susține organizațiile societății civile să se implice ca actori locali de dezvoltare a comunităților incluzive pentru părinții din Republica Moldova, aflați în situație de vulnerabilitate.

Obiectivele proiectului sunt:

- 1) Stabilirea parteneriatelor durabile între factorii de decizie politică, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, organizațiile societății civile, sectorul privat și APL, în scopul dezvoltării și implementării măsurilor bazate pe argumente și impact, pentru angajarea părinților aflați în situație de vulnerabilitate din 10 raioane țintă.
- 2) Îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire a copiilor, astfel încât acestea să fie disponibile și sustenabile pentru părinții aflați în situație de vulnerabilitate din 10 raioane țintă.

În conformitate cu Obiectivul 2. Îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire a copiilor, astfel încât acestea să fie disponibile și sustenabile pentru părinții aflați în situație de vulnerabilitate din 10 raioane țintă, I.P. Keystone Moldova a elaborat prezentul raport, care descrie serviciile de educație și îngrijire timpurie existente în Republica Moldova, provocările întâmpinate atât de prestatorii publici, cât și de cei privați și prezintă un set de recomandări pentru îmbunătățirea sistemului de servicii de educație timpurie pentru copii cu vârsta de până la 3 ani, din perspectiva alinierii acestora la recomandările Consiliului UE și la principiile Pilonului European al Drepturilor Sociale.

Scopul cercetării este de a realiza o analiză comprehensivă a serviciilor de educație și îngrijire pentru copii cu vârsta de până la 3 ani, dar și de a identifica metode sustenabile pentru ca acestea să fie multiplicabile.

Obiectivele cercetării sunt:

- Documentarea serviciilor de îngrijire și educație pentru copii cu vârsta de până la 3 ani, prestate de entitățile publice și private, precum și a modului de organizare a acestora;
- Identificarea provocărilor și barierelor cu care se confruntă prestatorii publici și privați în organizarea și funcționarea serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copii cu vârsta de până la 3 ani;
- Analiza mecanismului de finanțare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie, dar și a dificultăților întâmpinate de prestatori în asigurarea accesului, calității și sustenabilității acestor servicii pentru copii cu vârsta de până la 3 ani din familii aflate în situații de vulnerabilitate;
- Formularea recomandărilor pentru consolidarea sistemului de servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copii cu vârsta de până la 3 ani.

Această analiză răspunde necesităților actuale ale Republicii Moldova, care trece printr-o etapă importantă în dezvoltarea serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani. În localitățile urbane, unde oportunitățile de angajare sunt mai numeroase, cererea părinților pentru locuri în grupele de creșă depășește capacitatea instituțiilor publice.

Prestatorii privați reușesc să acopere parțial solicitările familiilor care aleg să revină pe piața muncii, însă, pentru familiile aflate în situație de vulnerabilitate, accesul la servicii de educație și îngrijire timpurie rămâne insuficient.

În prezent, nu există un mecanism de colaborare între autoritățile publice și prestatorii privați care să faciliteze includerea copiilor din familii aflate în situație de vulnerabilitate în aceste servicii. Din cauza costurilor operaționale ridicate, funcționarea grupelor de creșă private depinde în mare măsură de plățile achitate de părinți.

În localitățile rurale, cererea pentru serviciile de creșă este mai mică comparativ cu mediul urban, la fel ca și oportunitățile de angajare pentru părinți. Totuși, crearea unor astfel de servicii în anumite comunități rurale sau la nivel de raion este justificată prin necesitatea prevenirii situațiilor de risc care ar putea afecta bunăstarea copilului și a familiei. În astfel de cazuri, accesul copiilor cu vârsta de până la 3 ani la servicii de educație și îngrijire timpurie este esențială pentru prevenirea separării copilului de familie sau pentru oferirea unui mediu sigur și protejat atunci când acesta nu poate fi asigurat temporar în familie.

De asemenea, serviciile de educație și îngrijire a copiilor, accesibile ca preț și de calitate înaltă, contribuie la reconcilierea vieții profesionale cu cea de familie, facilitează participarea femeilor pe piața muncii și susțin consolidarea egalității de gen.

Valorificarea rezultatelor analizei situaționale. Analiza situațională a serviciilor de educație și îngrijire timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani este destinată autorităților, organizațiilor societății civile, instituțiilor publice, partenerilor de dezvoltare, în scopul promovării dezvoltării sau extinderii serviciilor de educație și îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani. Constatările și recomandările formulate oferă suport autorităților publice și OSC-urilor în planificarea și dezvoltarea serviciilor de educație și îngrijire la nivel de comunitate, în funcție de profilul socio-demografic al copiilor și părinților, și de oportunitățile de angajare existente la nivel de comunitate/raion/regiune. Totodată, analiza constituie un instrument util pentru organizațiile care implementează proiectul „**Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate**”, contribuind la îmbunătățirea procesului de evaluare a propunerilor de proiect, dezvoltarea programului de formare a capacităților organizațiilor societății civile beneficiare de granturi, dar și la actualizarea cadrului de monitorizare și evaluare a proiectului, utilizând datele prezentate în analiză drept sursă de referință, pentru a putea urmări rezultatele proiectelor implementate de către organizațiile societății civile.

Metodologia cercetării

Mecanismul de reglementare și finanțare al serviciilor de îngrijire și educație timpurie în Republica Moldova este fragmentat între domeniul social (MMPS) și cel educațional (MEC). Raportul se bazează pe cercetarea atât a serviciilor de îngrijire și educație timpurie aflate în responsabilitatea MMPS, cât și a celor coordonate de MEC, inclusiv servicii publice și private.

Colectarea datelor pentru analiza situațională a fost realizată în baza următoarelor **metode de cercetare**:

- 1. Analiza documentară** a actelor normative care reglementează modul de organizare, funcționare, finanțare și monitorizare a serviciilor de îngrijire și educație timpurie incluse în cercetare. Au fost examinate documentele de politici în domeniul îngrijirii copiilor cu vârsta de până la 3 ani, care sunt atât în responsabilitatea autorităților administrației publice centrale (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării), cât și în responsabilitatea autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și ale municipiului Chișinău.
- 2. Analiza secundară a datelor** disponibile despre serviciile de educație și îngrijire timpurie antepreșcolare pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani, prestate de instituțiile publice și entitățile private.
- 3. Interviu aprofundat** cu actorii-cheie implicați în dezvoltarea și prestarea serviciilor de îngrijire și educație timpurie. **Principalele criterii de eșantionare privind selectarea persoanelor pentru interviuri au fost:**
 - ✓ tipul serviciului (educație timpurie antepreșcolară, îngrijire și educație în Centre de zi, îngrijire alternativă de tip familial);
 - ✓ tipul prestatorului (public/privat);
 - ✓ autoritatea centrală responsabilă de domeniul de politici (MMPS, MEC);
 - ✓ partenerii de dezvoltare care au contribuit la dezvoltarea serviciului.

Tabel 1. Lista participanților la interviu (prestatori)

Serviciul inclus în cercetare	Prestator	Autoritate centrală	Partener dezvoltare	Număr respondenți
Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani (Călărași)	ATAS/STAS	MMPS	CCF Moldova	2
Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani (mun. Bălți, or. Glodeni, or. Rezina)	APL I	MMPS	CCF Moldova	5
Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani (mun. Chișinău)	DGPDC	MMPS	CCF Moldova UNICEF	1
Centrul de educație timpurie pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani (mun. Chișinău) – creșa „Gâgălici”	Misiunea Socială Diaconia	MMPS	CCF Moldova Fundația Agapedia	1
Grupă-creșă în IET c. Geamăna, s. Hulboaca (Grătiești), or. Glodeni	APL I	MEC	Guvernul României	3
Grupă-creșă în Centrul de educație timpurie (TEKO, Ingenium)	SRL privați	MEC	OIM ODA	2
Serviciul de îngrijire de tip familial „Buburuzele Jucăușe” (Nisporeni)	Persoană fizică (patentă)	MMPS	CPD	1

Total interviuri		15
inclusiv:		
<i>primari</i>		3
<i>specialiști STAS</i>		2
<i>manageri IET</i>		7
<i>manageri Centrul de zi</i>		2
<i>îngrijitoare de tip familial</i>		1

Tabel 2. Lista participanților la interviu (autorități/parteneri de dezvoltare)

Autorități centrale/Parteneri de dezvoltare	Număr participanți
Ministerul Educației și Cercetării	1
Ministerul Muncii și Protecției Sociale	1
Organizația Internațională a Muncii	1
Street Child MD	2
AO Parteneriate pentru Dezvoltare	1
AO Copil Comunitate Familie (CCF Moldova)	1
Asociația Femeilor de Afaceri din Moldova	1
Total interviuri	8

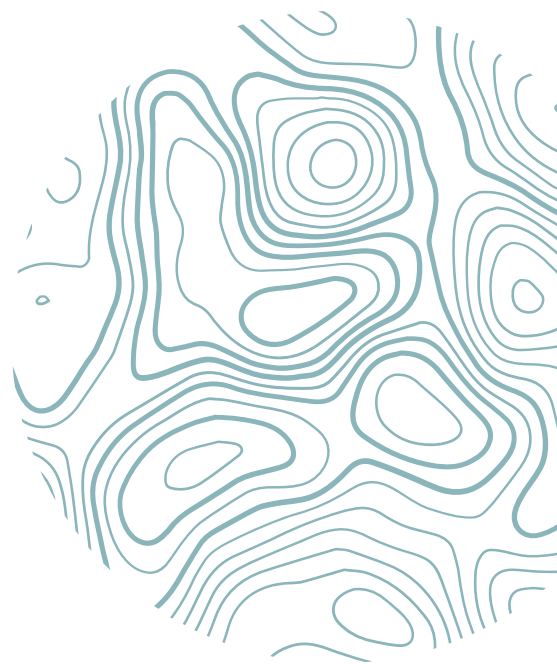
Colectarea datelor în teren a fost realizată în perioada iunie – iulie 2025.

Analiza rezultatelor cercetării este realizată din perspectiva Recomandărilor Consiliului UE din 8 decembrie 2022 privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor: obiectivele de la Barcelona pentru anul 2030⁷, care încurajează statele membre, inclusiv Republica Moldova, aflate în proces de aderare, să își extindă participarea la servicii de îngrijire și educație timpurie accesibile, inclusiv ca preț, și de înaltă calitate. Conform Recomandării, accesul la servicii de îngrijire și educație timpurie urmează a fi dezvoltat în corespundere cu cererea și modelele de furnizare, pentru a facilita atât participarea femeilor pe piața forței de muncă, cât și pentru a consolida dezvoltarea socială și cognitivă a tuturor copiilor, în special a celor care se află în situații de vulnerabilitate sau care provin din medii defavorizate. Disponibilitatea serviciilor de îngrijire accesibile din punct de vedere financiar și de înaltă calitate are un impact pozitiv semnificativ asupra situației ocupării forței de muncă în rândul îngrijitorilor, în special a femeilor. Datele statistice arată că, la nivelul Uniunii Europene, odată cu extinderea serviciilor de educație și îngrijire timpurie, disparitatea de gen în ocuparea forței de muncă s-a redus de la 17,7 puncte procentuale în 2002 la 10,8 puncte procentuale în 2021. Totodată, Pilonul European al Drepturilor Sociale evidențiază importanța egalității de gen, a echilibrului dintre viața profesională și cea privată și a dezvoltării serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copii, acestea reprezentând obiectivele-cheie ale Uniunii Europene.

⁷ Recomandarea Consiliului (UE) (2022/C 484/01). Disponibil: EUR-Lex - 32022H1220(01) - EN - EUR-Lex.

Pilonul European al Drepturilor Sociale prevede ca egalitatea de tratament și de șanse între femei și bărbați să fie asigurată și promovată în toate domeniile, inclusiv în ceea ce privește participarea pe piața forței de muncă, condițiile de angajare și evoluția carierei. În plus, acesta garantează dreptul copiilor la servicii de îngrijire și educație timpurie accesibile din punct de vedere financiar și de bună calitate, dreptul la protecție împotriva sărăciei și dreptul copiilor din medii defavorizate la măsuri specifice de sporire a egalității de șanse. Accesul sporit și echitabil la servicii de îngrijire și educație timpurie constituie, de asemenea, obiectivul principal al Garanției Europene pentru Drepturile Copilului.⁸

Raportul este structurat în două capitole, urmate de un set de recomandări. Primul capitol analizează serviciile de îngrijire coordonate de MMPS, iar capitolul doi - analiza situațională a serviciilor de educație timpurie antepreșcolară, coordonate de MEC. Fiecare capitol include analiza cadrului normativ în domeniu, provocările cu care se confruntă prestatorii, accesul și calitatea serviciilor, precum și mecanismul de finanțare. Recomandările sunt grupate într-un capitol distinct și vizează întregul sistem de servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani.

⁸ Recomandarea (UE) 2021/1004 a Consiliului din 14 iunie 2021 de instituire a unei Garanții europene pentru copii. Disponibil: EUR-Lex - L:2021:223:TOC - EN - EUR-Lex.

SERVICII DE ÎNGRIJIRE PENTRU COPII CU VÂRSTA DE PÂNĂ LA 3 ANI

1.1. Analiza cadrului normativ de organizare și funcționare a serviciilor de îngrijire pentru copii

Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea publică centrală responsabilă de elaborarea și implementarea politicilor pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de până la 3 ani, în scopul consolidării familiei în Republica Moldova. Principalele legi care reglementează crearea și funcționarea sistemului de servicii sociale, inclusiv serviciile de îngrijire a copiilor cu vârstă de până la 3 ani, sunt:

- Legea nr. 123/2010 cu privire la serviciile sociale,⁹ cu modificările ulterioare, stabilește cadrul general de creare și funcționare a sistemului de servicii sociale, definind sarcinile și responsabilitățile autorităților administrației publice centrale și locale, dar și ale altor persoane juridice și fizice abilitate să asigure și să presteze servicii sociale, precum și protecția drepturilor beneficiarilor de servicii sociale. Această lege stabilește clar **cine poate deveni prestator de servicii sociale, destinate îngrijirii copiilor cu vârsta de până la 3 ani, și care sunt condițiile esențiale pentru dezvoltarea unui serviciu social.**
- Legea nr. 367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor,¹⁰ care stabilește cadrul normativ de creare, organizare și funcționare a serviciilor alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, precum și anumite particularități ale regimului juridic aferent inițierii și desfășurării acestor servicii pe teritoriul Republicii Moldova. Prezenta lege reglementează care sunt formele alternative de îngrijire a copiilor, adică modalitățile noi de îngrijire care nu sunt acoperite de Legea asistenței sociale și Legea serviciilor sociale. Totodată, noile servicii alternative de îngrijire nu **pot fi catalogate drept forme de asistență socială prevăzute** în actele normative din domeniu, adică nu reprezintă un serviciu social oferit categoriilor de populație care au nevoie de suport.

În baza acestor prevederi legislative, MMPS operează cu două concepte conexe îngrijirii copilului cu vârsta de până la 3 ani:

- **servicii sociale de îngrijire pentru copii** cu vârsta cuprinsă între 4 luni și 3 ani;
- **servicii alternative de îngrijire pentru copii** cu vârsta de până la 3 ani.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea publică centrală responsabilă de implementarea ambelor legi menționate. Analiza cadrului legislativ denotă că în Republica Moldova sunt reglementate două forme de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani:

⁹ Legea nr.123/2010 cu privire la serviciile sociale. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139001&lang=ro#.

¹⁰ Legea nr.367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147481&lang=ro#.

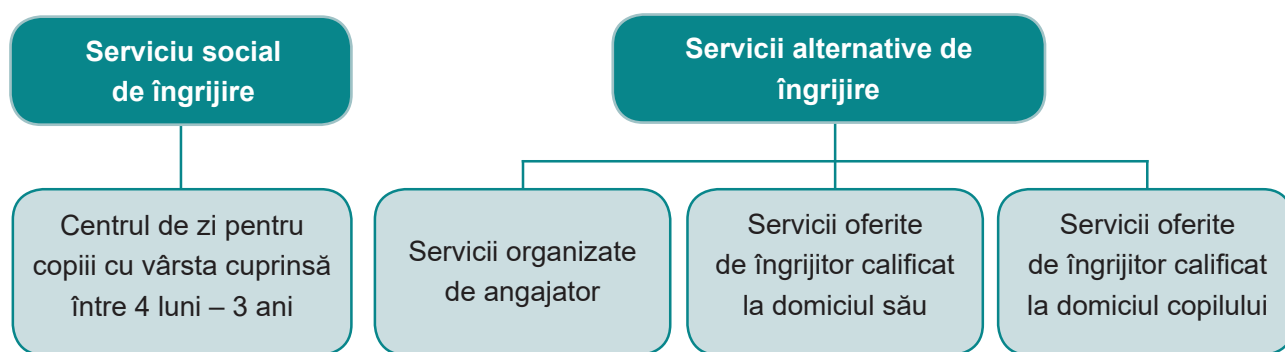

Figura 1. Tipurile de servicii de îngrijire

Sursa: Elaborată de autoare

Diferența dintre aceste două categorii de servicii este determinată de scopul constituirii acestora, profilul social al familiei copilului, criteriile de admitere în serviciu și modalitatea de finanțare. Aceste aspecte sunt reglementate și aprobate prin Hotărâri de Guvern.

1.1.1. Cadrul normativ de organizare a Centrului de zi – serviciu social de îngrijire

Pentru a preveni separarea copilului de mediul familial, **MMPS a promovat dezvoltarea serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani**. Centrul prestează servicii sociale specializate de îngrijire în regim de zi, pe o perioadă determinată, pentru copiii care provin din familii aflate în situații de risc, dar și pentru care există riscul de separare de familie. Organizarea și funcționarea Centrului de zi este reglementată de:

- Hotărârea Guvernului nr. 730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani;¹¹
- Hotărârea Guvernului nr. 48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani.¹²

Prestatorii serviciului social – Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani pot fi APL I, agențiile teritoriale de asistență socială prin intermediul structurilor teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistență socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău, din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia sau prestatorii privați, dacă aceștia sunt acreditați pentru serviciul respectiv, în condițiile legii. Potrivit Regulamentului, Centrul de zi poate fi instituit și în calitate de secție în cadrul centrelor de plasament/ centrelor multifuncționale sau în cadrul unui alt tip de instituție socială, cu respectarea standardelor minime de calitate.

¹¹ Hotărârea Guvernului nr.730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani.

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128886&lang=ro#.

¹² Hotărârea Guvernului nr. 48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani.

Disponibil: <https://monitorul.gov.md/ro/monitorul/view/pdf/2606#page=26>.

Pentru organizarea activității Centrului, prestatorii se conduc și de prevederile Legii nr. 123/2010 cu privire la serviciile sociale, care stabilesc cadrul general de creare și funcționare a sistemului de servicii sociale, cu determinarea atribuțiilor autorităților administrației publice centrale și locale, ale altor persoane juridice și fizice abilitate cu asigurarea și prestarea serviciilor sociale, precum și protecția drepturilor beneficiarilor de servicii sociale.

Potrivit Regulamentului-cadru, unul dintre principalele criterii de admitere a copiilor în serviciile Centrului de zi este prezența **„riscului înalt de separare a copilului de mediul familial”**. Autoritățile publice pot evalua prezența acestui risc în baza *Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți*.¹³ Legea are drept scop prevenirea separării copilului de mediul familial sau, în cazul separării, instituirea formelor de protecție asupra copilului. Centrul de zi este recomandat autorităților ca serviciu social temporar, pentru a contribui la prevenirea separării copilului de mediul familial, până în momentul în care acesta poate frecventa instituțiile de educație timpurie corespunzătoare grupei de vârstă, alături de ceilalți copii din comunitate.

Un alt criteriu important pentru admiterea copiilor la serviciile Centrului de zi îl constituie prezența evaluării complexe a situației copilului și a familiei, realizate în cadrul serviciului de sprijin pentru familiile cu copii.

Analiza cadrului normativ privind organizarea și funcționarea Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani arată că există toate premisele ca prestatorii să poată obține acreditarea pentru acest tip de serviciu social, conform legislației privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale. Totuși, la momentul realizării studiului, niciun prestator inclus în eșantion nu depusese cererea de acreditare.

Prestator al serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani poate fi orice persoană juridică, de drept public sau privat, care deține acreditarea necesară, în corespundere cu cadrul normativ. Potrivit art. 7 din *Legea nr. 123/2010 cu privire la serviciile sociale*, prestatorii de servicii sociale pot fi persoane fizice sau persoane juridice, publice sau private.

Prestatori publici de servicii sociale	Prestatori privați de servicii sociale
- Instituțiile de asistență socială create de către autoritățile administrației publice centrale și gestionate de către autoritățile administrative din subordine; - Structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia; - Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi.	- Asociațiile obștești, fundațiile, instituțiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația – și care activează în domeniul social; - Persoanele juridice și persoanele fizice – întreprinderi cu scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația; - Întreprinderile sociale, inclusiv întreprinderile sociale de inserție.

Scopul Serviciului este prevenirea separării copilului de familie, a marginalizării, a excluderii sociale și a instituționalizării copilului, precum și facilitarea procesului de (re)integrare familială și incluziune educațională și socială a copilului. Pentru atingerea acestui scop, în Centrul de zi pentru îngrijirea copilului se pune accent pe următoarele obiective:

¹³ Legea nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro#.

- 1) acordarea asistenței copilului în conformitate cu particularitățile sale de dezvoltare;
- 2) consolidarea competențelor parentale și sprijinirea familiei în soluționarea problemelor identificate;
- 3) monitorizarea evoluției situației copilului pe durata aflării acestuia în Centru.

Centrul de zi constituie un serviciu în susținerea specialiștii care lucrează cu familiile aflate în situație de risc, pentru a oferi îngrijire calitativă copiilor în timpul zilei, oferind posibilitatea părinților să se angajeze și să obțină venituri suplimentare pentru bunăstarea familiei. Acest serviciu a fost creat anume pentru a facilita procesul de angajare a părinților/îngrijitorilor, dar și pentru a preveni dependența de sistemul de asistență socială. În unele cazuri, Centrul de zi reprezintă unica soluție pentru a preveni separarea copilului și creează condiții de intervenții complexe cu unicul părinte sau cu ambii părinți. De asemenea, Centrul de zi oferă suport asistenților parentali profesioniști care, de cele mai multe ori, sunt rezervați privind acceptarea copiilor de vârstă mică în plasament.

Începând cu anul 2011, până în prezent, în țară au fost dezvoltate, cu suportul CCF Moldova, 10 Centre de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani. Aceste servicii de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani au fost dezvoltate de diferiți prestatori, în diferite instituții sociale sau de educație timpurie, după cum urmează:

Tabel 3. Lista Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani

Prestatorul	Instituția unde este creat Centrul de zi	Localitatea	Număr Centre de zi	Număr copii
APL I	IET	Bălți	1	7
APL I	IET	Criuleni	1	10
APL I	IET	Glodeni	1	25
APL I	IET	Rezina	1	12
AGSSI	CPRCVF	Bălți	1	12
AGSSI	CPRCVF	Chișinău	2	24
ATAS Centru-Vest	STAS Călărași	Călărași	1	10
Consiliul municipal Chișinău	CPRCVF	Chișinău	2	60
Total Centre de zi			10	160

Sursa: Date oferite de CCF Moldova

În cadrul cercetării, datele au fost colectate de la toate Centrele de zi existente în țară, dar au fost vizitate doar 4 Centre de zi și au fost realizate interviuri cu 9 persoane, reprezentanți ai APL, manageri ai Centrelor de zi și conducători ai instituțiilor unde au fost create.

Provocările aplicării cadrului normativ în serviciile sociale de îngrijire

Rezultatele cercetării arată că doar un singur Centru de zi creat în cadrul Structurii teritoriale de asistență socială este organizat conform prevederilor Regulamentului-cadru și respectă standardele minime de calitate. Acest Centru dispune de un act de constituire și Regulament de organizarea și funcționarea Centrului de zi, elaborat conform HG 730/2018. De asemenea, beneficiază de finanțare corespunzătoare unui serviciu social specializat prin intermediul ATAS. Documentarea experienței acestui tip de serviciu arată că există o cooperare eficientă între angajații STAS și echipa Centrului de zi; sunt aplicate procedurile conform managementului de caz în domeniul protecției copilului, echipa Centrului fiind responsabilă, inclusiv, de tranziția copilului de la serviciul de îngrijire către serviciul de educație timpurie, după ce atinge vârsta corespunzătoare. În cadrul acestui model de Centru, există claritate în funcționarea serviciului și comunicare eficientă a echipei în cooperarea cu familia copilului. Activitățile de informare, educație parentală și de consiliere sunt orientate atât spre îmbunătățirea abilităților de îngrijire a copilului, cât și spre incluziune în câmpul muncii. Cu toate acestea, prestatorul nu a acreditat încă serviciul social de îngrijire, menționând că există riscul unui număr mic de beneficiari, criteriile de admitere fiind foarte stricte și fiind admiși doar copii din orașul Călărași, deoarece pentru familiile din alte localități este dificil să se deplaseze zilnic cu transportul public împreună cu un copil mic.

Celelalte servicii sociale de îngrijire pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani nu sunt create conform prevederilor Regulamentului-cadru aprobat prin HG 730/2018 și ale Standardelor minime de calitate aprobate prin HG 48/2023. Prestatorii explică faptul că scopul lor inițial a fost diferit: să ofere servicii de îngrijire pentru copiii cu vârsta până la 3 ani, întrucât instituțiile de educație timpurie nu dispuneau de locuri în grupele de creșă. Majoritatea acestor servicii au fost create anterior adoptării cadrului normativ, iar în prezent, prestatorii se află în proces de analiză a formei de organizare și funcționare pentru perioada următoare. Prestatorii recunosc că structura actuală a serviciilor nu este pe deplin conformă prevederilor legale. Fiecare prestator a stabilit capacitatea serviciului în funcție de infrastructura disponibilă și de posibilitățile de asigurare a sustenabilității, serviciile fiind denumite în multe cazuri „creșă socială”. Alinierea la cadrul normativ și acreditarea serviciilor de îngrijire nu reprezintă, la acest moment, o prioritate pentru prestatorii intervievați (4 prestatori).

Majoritatea Centrelor de zi nu respectă criteriile de admitere și numărul de copii în serviciul de îngrijire, prevăzute de Regulament. Cinci dintre cele zece Centre de zi oferă îngrijire pentru un număr de până la 12 copii în serviciu, și doar doi prestatori consideră că acest număr este unul rezonabil, dacă se ține cont de înscrierea copiilor în serviciu în baza criteriilor de admitere. În cazul Centrelor de plasament temporar pentru copiii de vârstă fragedă din Bălți și Chișinău, organizarea serviciilor de îngrijire în regim de zi constituie o modalitate de menținere a infrastructurii și personalului instituției. Deși aceste centre au statut de instituții republicane, secțiile de zi admit doar copii din municipiu, în funcție de amplasarea geografică. În aceste secții, copiii nu sunt referiți conform procedurilor și nici admiși conform criteriilor de admitere prevăzute de Regulament. În municipiul Bălți, Centrul de zi, care funcționează în cadrul unei instituții de educație timpurie, raportează cel mai mic număr de copii care frecventează constant serviciul (7 copii). Directoarea instituției a menționat riscul

închiderii Centrului de zi din cauza numărului redus de copii referiți de Structura teritorială de asistență socială:

„În acest an, nu avem copii referiți de Structura de asistență socială. Ei zic ca nu au copii, iar noi avem locuri. Ceva nu funcționează bine. Noi nu putem primi copii din alte familii dacă acestea nu se află în situație de vulnerabilitate, iar pentru familiile aflate în situație de vulnerabilitate avem locuri disponibile, dar nu sunt solicitări”. [Interviu, directoare IET]

Cel mai mare număr de copii este înregistrat de Centrul de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă din municipiul Chișinău (gestionat de Direcția Generală Protecția Drepturilor Copilului) – 60 de copii în 5 grupe de creșă. Copiii nu sunt admiși conform pct. 22 din Regulamentul-cadru aprobat, întrucât criteriile de admitere au fost extinse, vizând nu doar familiile unde există risc de abandon, dar și familiile care sunt în căutarea locurilor de muncă, ale căror copii nu au acces la servicii de creșă. Serviciile de îngrijire dezvoltate în Centrul de plasament sunt mai curând aliniate la cadrul normativ de organizare și funcționare a Centrelor comunitare de educație timpurie. Consiliul municipal a identificat această soluție, dat fiind faptul că imobilul este gestionat de DGPDC. Cu toate acestea, utilizarea spațiului nu este susținută de o justificare juridică clară privind tipul de serviciu prestat.

Majoritatea prestatorilor nu sunt pregătiți și nici motivați să acrediteze Centrul de zi ca serviciu social de îngrijire pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani. Potrivit prestatorilor, această situație a fost determinată de faptul că au început activitatea înainte de a fi aprobat cadrul normativ. Aceștia consideră că, la moment, este foarte complicat de reorganizat activitatea Centrului de zi astfel încât să corespundă prevederilor Regulamentului și standardelor minime de calitate.

„Consider că este absurd ca într-o IET să acredităm un serviciu social. Nu sunt sigură că aceste aspecte au fost discutate la nivel de ministere. Instituția noastră este acreditată și funcționează conform Regulamentului-tip aprobat de Ministerul Educației și Cercetării, unde este clar stipulat ce servicii pot fi create într-o IET. Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani nu se regăsește în acest Regulament, dar nici în Codul Educației”. [Interviu, directoare IET]

Majoritatea Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, dezvoltate de APL I, sunt neomogene. Activitatea acestora nu se aliniază prevederilor Regulamentului-cadru aprobat în anul 2018 și nici standardelor minime de calitate aprobate. Majoritatea Centrelor dezvoltate de APL sunt în incinta instituțiilor de educație timpurie, fără o distincție clară între o grupă de creșă tipică și Centrul de zi ca serviciu social de îngrijire a copiilor. Conducătorii instituțiilor de educație timpurie nu percep Centrele de zi drept servicii sociale, nu beneficiază de asistență metodologică în domeniul îngrijirii copilului din partea structurilor teritoriale de asistență socială, de aceea le numesc în majoritatea cazurilor „creșe sociale”, fapt care generează percepții discriminatorii la nivel de comunitate. Această denumire nu este utilizată în niciun document de politici, denumirea fiind asociată cu grupul de copii care beneficiază de servicii – „copii din grupuri sociale vulnerabile”. „Nu ne-am clarificat încă de ce creșa socială pe care am creat-o în grădiniță trebuie acum acreditată ca Centru de zi (serviciu social). La seminar ni s-a spus doar că trebuie să facem acreditarea, dar nu ni s-a explicat dacă vom primi și finanțare de la asistența socială. Dacă nu vom primi resurse suplimentare, care este rostul? Să avem doar mai multe hârtii... aici ceva nu înțeleg.” [Interviu, directoare IET]

1.1.2. Cadrul normativ de organizare a serviciilor alternative de îngrijire a copiilor

Pentru a crește impactul reformelor privind susținerea familiilor cu copii mici, este necesară diversificarea și extinderea opțiunilor de servicii de îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani. Serviciile menite să asigure un echilibru între viața profesională și cea privată au un rol crucial pentru părinți. În acest sens, a fost aprobată Legea nr. 367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor,¹⁴ prin care au fost reglementate, pentru prima dată, 3 tipuri de servicii alternative de îngrijire a copiilor.

SERVICII ALTERNATIVE DE ÎNGRIJIRE A COPIILOR CU VÂRSTA DE PÂNĂ LA 3 ANI

Servicii alternative
de îngrijire organizate
de angajator

Servicii alternative
de îngrijire
individualizată

Servicii alternative
de îngrijire
de tip familial

Figura 2. Tipurile de servicii alternative de îngrijire

Sursa: Elaborată de autoare

Forma de organizare și funcționare a serviciilor alternative este reglementată de Hotărârea Guvernului nr. 572/2023 prin care au fost aprobate regulamentele cu privire la organizarea și funcționarea acestor servicii.¹⁵

Potrivit Regulamentului-cadru aprobat prin HG 572/2023, serviciile alternative de îngrijire organizate de angajator la locul de muncă sunt create în beneficiul angajaților prin contract individual de muncă, al persoanelor aflate în raporturi de serviciu în bază de act administrativ, precum și al persoanelor contractate prin alte tipuri de contracte civile. Toate cheltuielile aferente sunt acoperite din mijloacele proprii ale unității. În cazul în care angajatorul este o instituție de învățământ, de aceste servicii pot beneficia inclusiv copiii elevilor/studenților încadrați la studii în entitățile respective. **Serviciile de îngrijire individualizată** sunt organizate de către îngrijitor/îngrijitoare la domiciliul/reședința temporară a copilului. **Serviciile de îngrijire de tip familial** sunt organizate la domiciliul/reședința temporară a îngrijitorului/îngrijitoarei pentru un număr limitat de copii.

Începând cu anul 2022, alături de alți parteneri de dezvoltare, Organizația Internațională a Muncii a oferit suport Ministerului Muncii și Protecției în consolidarea sectorului de îngrijire a copiilor, promovând totodată crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea calității și a ocupării în acest sector și în domeniile conexe. Organizația Internațională a Muncii a implementat un program pilot pentru toate cele trei tipuri de servicii aprobate, având drept scop identificarea formelor de îngrijire care funcționează eficient, a celor care întâmpină dificultăți, precum și formularea unor soluții bazate pe dovezi pentru îmbunătățirea cadrului legal și procedural existent. Potrivit participanților la cercetarea calitativă, de la adoptarea Regulamentelor și până în prezent, atât autoritățile, cât și partenerii de dezvoltare au depus

¹⁴ Legea 367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor.
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147481&lang=ro#.

¹⁵ HG 572/2023 pentru aprobarea Regulamentelor cu privire la organizarea și funcționarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor.
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139046&lang=ro.

eforturi considerabile pentru implementarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor. Cu toate acestea, rata de formalizare a acestor servicii rămâne extrem de scăzută, indicând existența unor bariere în calea operaționalizării și sustenabilității lor.

În perioada 2023-2025, au fost create, la nivel național, 23 de servicii alternative de îngrijire de tip familial, toate fiind înființate cu sprijinul financiar și expertiza partenerilor de dezvoltare, precum Organizația Internațională a Muncii, GIZ Moldova, Street Child, Asociația Femeilor Antreprenoare din Moldova și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. În medie, fiecare dintre aceste servicii a oferit sprijin pentru peste 50 de copii cu vârsta cuprinsă între 0 și 3 ani. De asemenea, conform informațiilor primite din partea partenerilor de dezvoltare, sunt 2 servicii alternative de îngrijire înființate la locul de muncă, în incinta Orange Moldova și a Universității de Stat din Moldova, care se află în proces de înregistrare. Conform datelor furnizate de Inspectoratul Fiscal de Stat, la 1 ianuarie 2025 nu era înregistrat oficial niciun prestator de servicii alternative de îngrijire individualizată.¹⁶

Acest număr mic de servicii formalizate, în pofida cererii potențiale din partea părinților și a cadrului legal existent, indică faptul că politica actuală nu reușește încă să stimuleze suficient dezvoltarea sectorului formal de îngrijire. În cadrul acestei cercetări sunt analizate exclusiv serviciile alternative de îngrijire de tip familial, iar interviurile realizate au vizat documentarea experienței partenerilor de dezvoltare și a reprezentanților MMPS pentru a înțelege dacă programele de granturi destinate creării acestor servicii includ facilități pentru accesul copiilor cu vârsta de până la 3 ani din familii aflate în situații de vulnerabilitate. Totodată, a fost documentat și un model de serviciu alternativ de îngrijire de tip familial creat la domiciliul unei persoane fizice, care are statut de îngrijitoare.

Necesitatea corelării legislației naționale cu legislația muncii din statele membre ale Uniunii Europene și cu obiectivele privind reconcilierea vieții de familie cu cea profesională a stat la baza aprobării de către MMPS a **Programului Național privind Serviciile de Îngrijire a Copiilor cu vârsta de până la 3 ani, pentru anii 2023–2026**.¹⁷ Scopul Programului este de a spori disponibilitatea serviciilor alternative de îngrijire pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 0 și 3 ani.

Provocările aplicării cadrului normativ privind serviciile alternative de îngrijire

Deși a fost aprobat cadrul normativ pentru dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire, ritmul de extindere al acestora este lent, iar prestatorii întâmpină dificultăți majore în procesul de înregistrare a acestui tip de servicii. Procedurile birocratice complexe și necorelate creează bariere semnificative, care trebuie să fie eliminate pentru a impulsiona dezvoltarea sectorului. Principalele provocări raportate atât de prestatori, cât și de partenerii de dezvoltare, care susțin dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire sunt:

Patenta, ca formă de organizare a serviciilor alternative de îngrijire pentru serviciile alternative de îngrijire individualizată și de tip familial, nu reprezintă o opțiune atractivă și convenabilă din perspectiva protecției sociale a îngrijitorilor. În procesul de aderare la Uniunea Europeană, se recomandă eliminarea activităților economice desfășurate în baza patentei de întreprinzător. Această formă este adesea percepută drept un instrument

¹⁶ Rezultatele interviurilor realizate cu reprezentanții MMPS, OIM, Street Child.

¹⁷ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/05/Program-National-Servicii-Copii-0-3.pdf>.

care permite evitarea obligațiilor fiscale, întrucât titularii plătesc doar o taxă fixă, fără a contribui prin impozitul pe venit. În plus, persoanele care activează în acest regim beneficiază de o protecție socială foarte limitată, inclusiv în situațiile de incapacitate temporară de muncă.

Cadrul normativ care reglementează serviciile alternative de îngrijire nu asigură protecție socială adecvată pentru îngrijitorii/îngrijitoarele care activează în baza patentei de întreprinzător. Absența beneficiilor sociale pentru îngrijitori afectează negativ dezvoltarea serviciilor alternative și perpetuează inechitățile din sistemul public de protecție socială. Persoanele care optează pentru prestarea serviciilor de îngrijire alternativă în bază de patentă sunt obligate să achite o contribuție fixă la bugetul asigurărilor sociale de stat. În anul 2025, această contribuție a constituit 20 518 MDL anual, echivalentul a 1 709,80 MDL lunar.¹⁸ Cu toate acestea, titularii de patentă vor beneficia doar de pensie minimă pentru limită de vârstă, fără acces la indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, concediu de maternitate sau sprijin financiar pentru îngrijirea copilului. Aceste reglementări sunt profund inechitabile, având în vedere că, potrivit Organizației Internaționale a Muncii, protecția socială este un drept fundamental, nu un privilegiu. Actualul mecanism de asigurare socială dezavantajează titularii de patentă și din perspectivă financiară: aceștia achită contribuții mai mari la fondul asigurărilor sociale decât alte categorii de persoane, dar beneficiază de o protecție socială limitată, uneori chiar mai redusă decât cea a persoanelor șomere. În același timp, ei rămân dezavantajați și în raport cu persoanele angajate, deși acestea pot contribui în fondul social cu sume mai mici.¹⁹ *„Inițiativa de a oferi posibilitate îngrijitorilor/îngrijitoarelor să activeze în bază de patentă a fost una pozitivă, pentru a facilita procesul și a evita barierele. Însă, nu toate autoritățile și-au asumat angajamentul de ajustare la alte acte normative și proceduri care au legătură cu activitatea în bază de patentă. Până la moment, activitatea în bază de patentă nu încurajează dezvoltarea domeniului”.* [Interviu, reprezentant organizație internațională]

Sistemul actual de reglementare a serviciilor alternative de îngrijire nu oferă echitate îngrijitorilor/îngrijitoarelor nici în ceea ce privește asigurarea medicală. Deținătorii de patentă sunt obligați să achite integral costul poliței de asigurare medicală. În 2025, acesta a constituit 12 636 MDL, respectiv 2 527 MDL dacă plata se efectuează integral până la 31 martie 2025.²⁰ Persoanele care își pierd statutul de asigurat în cursul anului sunt obligate să achite întreaga sumă, chiar dacă au contribuit anterior la fondul de asigurări medicale. Această rigiditate devine o barieră majoră în dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire: prestatorii care inițiază activitatea după luna martie sunt obligați să suporte costuri mult mai mari decât cei asigurați la începutul anului, ceea ce generează tratament inegal. În consecință, mulți potențiali prestatori evită înregistrarea oficială sau renunță complet la inițiativă, iar cererea tot mai mare pentru servicii alternative de îngrijire rămâne neacoperită.

În opinia prestatorilor intervievați, accesul **limitat la oportunitățile de calificare în domeniul îngrijirii copiilor descurajează potențialii prestatori de servicii să își formalizeze activitatea.** În conformitate cu art.15 alin.(1) lit.b) din Legea nr.367/2022, îngrijitorii din serviciile alternative de îngrijire a copiilor sunt obligați să dețină o calificare în domeniul

¹⁸ Rezultatele analizei realizate de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare.

¹⁹ Analiza realizată în cadrul proiectului „Consolidarea Păcii și Prosperității prin Liderismul și Incluziunea Femeilor (Femei pentru Pace și Prosperitate)”, implementat de către Organizația Internațională a Muncii (ILO) și Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), cu suportul financiar al Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC). Participantele la interviuri au făcut referire la această analiză și au împărtășit rezultatele preliminare cu autoarele Raportului de cercetare.

²⁰ <http://cnam.md/beneficiari/prima-de-asigurare/>.

îngrijirii copiilor. Conform acestei prevederi, o persoană se consideră calificată în domeniul îngrijirii copiilor cu vârsta de până la 3 ani doar dacă deține o diplomă de studii superioare în domeniul educației, sănătății și asistenței sociale, un certificat de studii profesionale tehnice secundare sau un alt act de studii echivalent care să ateste specializarea în îngrijirea copiilor. La moment, în Republica Moldova, oportunitățile pentru a obține această calificare pentru persoanele care dețin studii profesionale sunt extrem de limitate, existând doar o singură instituție de învățământ în municipiul Chișinău, care oferă un program de instruire specific - Colegiul „Alexei Mateevici”. Această situație descurajează potențialii prestatori ai serviciilor alternative, în special pe cei care locuiesc la distanțe mari de Chișinău, deoarece formarea implică timp pentru deplasare, costuri suplimentare și efort logistic, pe lângă costul studiilor (în unele cazuri acoperit prin proiecte). Aceste cheltuieli reprezintă un impediment semnificativ pentru persoanele care doresc să inițieze o activitate economică sau să treacă de la activități informale la unele formalizate.

1.2. Accesul și calitatea serviciilor de îngrijire pentru copii

Rezultatele cercetării arată că există bariere de acces la ambele tipuri de îngrijire: Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani și serviciile alternative de îngrijire. Barierele de acces pot fi grupate în câteva categorii:

Bariere de acces cauzate de dezechilibrul teritorial: atât Centrele de zi, cât și serviciile alternative de îngrijire sunt dezvoltate preponderent în localitățile urbane. În procesul de dezvoltare a serviciilor de îngrijire, prestatorii și autoritățile nu țin cont de asigurarea cu transport a familiilor cu copii mici către serviciile de îngrijire. Ambele tipuri de servicii limitează accesul copiilor cu vârsta de până la 3 ani la servicii de îngrijire timpurie, indiferent de statutul lor economic și social.

„Există diferențe între mediul rural și cel urban în dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor, deoarece, în mediul rural, persoanele au venituri mai joase comparativ cu cele din mediul urban, prin urmare, autoritățile ar putea dezvolta mecanisme de suport pentru familii.” [Interviu, reprezentant OSC]

Bariere de accesibilitate. Timpul îndelungat de deplasare, lipsa sau insuficiența rutelor de transport și infrastructura rutieră precară pot constitui o barieră. Localitățile rurale sunt dezavantajate, deoarece nu dispun de servicii de îngrijire în comunitate, iar transportul spre localitățile vecine este dificil de corelat cu programul serviciilor de îngrijire. Aceste dezechilibre teritoriale amplifică problemele de accesibilitate financiară pentru familiile care trebuie să suporte costuri suplimentare pentru a beneficia de servicii disponibile doar în alte localități.

Bariere cauzate de lipsa unui mecanism care să încurajeze parteneriatele dintre APL I și angajatori pentru dezvoltarea serviciilor de îngrijire. Lipsa parteneriatelor dintre APL I și angajatori constituie un obstacol major în dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, deoarece limitează atât disponibilitatea, cât și extinderea acestora la nivel comunitar. Fără colaborarea dintre APL și angajatori, resursele financiare și logistice rămân fragmentate și insuficiente, fapt care explică numărul limitat de servicii funcționale și acoperire scăzută. La originea acestei situații se află multiple bariere care împiedică cooperarea și descurajează investițiile comune în servicii de îngrijire: lipsa unui cadru de reglementare clar (până recent, nu existau norme specifice care să încurajeze astfel de inițiative), lipsa de inițiativă și de încredere reciprocă dintre APL și mediul de

afaceri, precum și absența mecanismelor de cofinanțare sau a stimulentei necesare (fiscale ori de altă natură).

Bariere de acces pentru copiii cu vârsta sub 3 ani cauzate de colaborarea defectuoasă dintre APL I, care au creat Centrele de zi, și Structurile teritoriale de asistență socială. STAS nu referă copiii către Centrul de zi, iar APL I nu poate identifica și admite în mod independent copii către serviciile Centrului, deoarece evaluarea complexă a situației copilului și familiei în cadrul serviciului de sprijin pentru familiile cu copii este realizată doar de asistentul social comunitar sau specialistul în protecția drepturilor copilului. În unele situații, specialiștii STAS consideră că nu au cazuri care necesită referire către Centrul de zi, în timp ce APL I, care asigură finanțarea, riscă să aloce resursele într-un mod mai puțin eficient. În opinia unor conducători ai instituțiilor unde a fost creat Centrul de zi, situația nu este echitabilă față de alte familii care așteaptă un loc în grupa de creșă. De exemplu, există situații în care Centrul de zi, cu o capacitate de 12 locuri, are disponibile locuri libere și este frecventat zilnic doar de 6-8 copii, în timp ce grupele de creșă sunt suprasolicitate. O grupă destinată pentru 15 copii ajunge uneori să aibă 18-20 de copii. Pentru părinții angajați în sectorul public, APL are responsabilitatea de a asigura acces la servicii de îngrijire, însă locurile în grupele de creșă sunt insuficiente, iar copiii lor nu întrunesc criteriile de eligibilitate pentru a beneficia de serviciile Centrului de zi. *„Există un paradox în promovarea și activitatea Centrului de zi. Autoritățile trebuie să asigure tot pentru familiile aflate în situație de vulnerabilitate, să achite toate serviciile, uneori să îi încurajeze să aducă copilul la Centru, să le ajute să își găsească un loc de muncă. Totuși, unii părinți refuză, considerând prea dificil să respecte un program sau să mențină un loc stabil de muncă. În schimb, părinții care lucrează sau doresc să revină la muncă, deoarece indemnizația de îngrijire a copilului este mică, nu au garanția unui loc în grupa de creșă. Este evident că ceva nu funcționează, iar aceste politici trebuie să fie revizuite.”* [Interviu, primar]

Bariere de informare și promovare a serviciilor de îngrijire timpurie. Unii părinți/îngrijitori nu sunt suficient de bine informați despre beneficiile pe care le oferă îngrijirea copiilor cu vârsta până la 3 ani într-un mediu sigur, incluziv și adecvat dezvoltării timpurii. În cazul familiilor aflate în situație de vulnerabilitate, înscrierea copiilor în servicii de îngrijire timpurie este uneori refuzată, pentru a nu pierde anumite ajutoare sau prestații sociale, care pot fi percepute ca fiind mai avantajoase decât venitul obținut de la un eventual loc de muncă.

În cazul părinților care ar putea achita pentru servicii alternative de îngrijire, lipsa de încredere în serviciile prestate la domiciliul îngrijitorului reduce interesul pentru aceste opțiuni. În consecință, mulți părinți aleg să aștepte până când copilul împlinește vârsta de 3 ani pentru a-l înscrie în serviciile publice de educație timpurie.

Calitatea serviciilor de îngrijire constituie una dintre provocările majore ale sistemului de îngrijire timpurie. Datele cercetării arată că nu există un mecanism de monitorizare a calității îngrijirii acordate copiilor cu vârsta de până la 3 ani nici în Centrele de zi, nici în serviciile alternative. Nu este clar care este autoritatea responsabilă de monitorizarea și evaluarea serviciilor de îngrijire, în special, în ceea ce privește contribuția acestor servicii la dezvoltarea sănătoasă din punct de vedere fizic, social, emoțional, cognitiv și educațional, dar și la starea de bine a copilului și la creșterea gradului de încredere a părinților în servicii. În cazul Centrelor de zi, sunt aprobate standardele minime de calitate, însă, până în prezent, niciun Centru de zi nu a fost acreditat de către Inspectoratul Social de Stat.

Înființarea Centrelor de zi ca serviciu social în cadrul unei instituții de educație timpurie amplifică ambiguitățile privind calitatea serviciului, autoritatea responsabilă pentru asigurarea acestei calități, precum și confuziile apărute în rândul părinților, cadrelor didactice și reprezentanților autorităților publice.

„În general, sistemul de monitorizare și evaluare a calității serviciilor este slab dezvoltat atât în sistemul educațional, cât și în cel social. Nu există un interes pentru evaluarea stării de bine a copilului sau a gradului de satisfacție a părinților. Autoritățile fac monitorizare și evaluare doar în baza documentelor și a condițiilor fizice. [Interviu, reprezentant OSC]

Copiii din Centrele de zi sunt considerați preponderent beneficiari ai serviciului de educație timpurie și nu sunt înregistrați de prestatori, conform procedurilor de management de caz și prevederilor Legii 140/2013, în Sistemul informațional în domeniul protecției copilului. Prestatorul nu colaborează direct cu subdiviziunile responsabile de ocuparea forței de muncă. Această atribuție îi revine managerului de caz, care este, în majoritatea situațiilor, specialistul angajat în cadrul STAS. Colaborarea și monitorizarea părinților/îngrijitorilor în ceea ce privește respectarea angajamentelor lor legate de muncă nu sunt prevăzute ca responsabilități ale Centrului de zi. În consecință, sprijinul acordat copilului și familiei devine fragmentat, ceea ce afectează calitatea intervenției atunci când serviciile de îngrijire sunt analizate într-o manieră integrată și complexă.

În cazul serviciilor alternative, nu există o claritate suficientă privind instituția sau autoritatea responsabilă de monitorizarea și evaluarea calității acestor servicii. Aceste constatări sunt îngrijorătoare, deoarece nu există un angajament al autorităților față de siguranța copiilor mici, care nu pot comunica situațiile de violență sau neglijare la care pot fi expuși. Potrivit Recomandării Consiliului UE, statele membre și cele în proces de aderare, sunt invitate să-și dezvolte mecanisme eficiente de asigurare a calității serviciilor de îngrijire cu accent pe:

- raportul corespunzător dintre numărul membrilor personalului și numărul de copii;
- dimensiunea corespunzătoare a grupelor, ținându-se cont de vârstă, de eventualele dizabilități sau nevoi educaționale speciale ale copiilor, pentru a fi evitate decalajele;
- profesionalizarea întregului personal din domeniul îngrijirii copiilor, inclusiv prin creșterea nivelului minim de educație inițială și prin asigurarea dezvoltării profesionale continue, cu accent pe cunoașterea și respectarea drepturilor copilului;
- asigurarea unui mediu sigur, primitor și protector, a unui program de activitate flexibil, potrivit nevoilor specifice ale fiecărei categorii de copii și fiecărei grupe de vârstă, precum și a unui spațiu social, cultural și fizic care să ofere posibilități de dezvoltare copilului, în concordanță cu potențialul său.

1.3. Finanțarea și sustenabilitatea serviciilor de îngrijire

Mecanismul de finanțare al serviciilor de îngrijire timpurie variază în funcție de tipul serviciului. Astfel, serviciile sociale de îngrijire oferite prin intermediul Centrelor de zi sunt finanțate din:

- bugetul de stat, prin intermediul Agenției Teritoriale de Asistență Socială și al Centrelor de plasament și reabilitare pentru copii de vârstă fragedă;
- bugetul de stat, prin transferuri cu destinație specială către bugetele locale pentru educația timpurie;
- bugetele locale.

Serviciile alternative de îngrijire sunt finanțate de contractor care, în conformitate cu Legea 367/2022, poate fi părintele/îngrijitorul, angajatorul sau alte persoane juridice.

Mecanismul de finanțare al Centrelor de zi este clar definit în cazul în care prestatorul este Structura Teritorială de Asistență Socială sau Centrele de plasament și reabilitare pentru copii de vârstă fragedă, iar resursele financiare provin din bugetul de stat. În schimb, în cazul Centrelor de zi gestionate de APL I, mecanismul de finanțare nu este clar definit. Conform Regulamentului și Standardelor de calitate, Centrele de zi sunt considerate servicii sociale specializate. În cazul în care prestatorii sunt APL I, nu se alocă buget separat pentru aceste servicii sociale. În toate situațiile în care Centrele de zi sunt integrate în instituțiile de educație timpurie, bugetul necesar pentru funcționarea acestora face parte din bugetul instituției, în cadrul componentei dedicate educației timpurii. În contextul pilotării unei noi formule de finanțare pentru grădinițe, începând cu anul 2025, există riscul ca unele Centre de zi, care își vor reglementa activitatea ca servicii sociale, să nu fie incluse în acest proces. Aceste centre ar putea rămâne în afara bugetării, fiind clasificate drept servicii sociale de îngrijire, și nu ca parte a sistemului de educație timpurie. Deși finanțarea provine din bugetul de stat, beneficiarii Centrelor de zi sunt preponderent copii din proximitatea geografică a Centrelor de plasament, ceea ce limitează accesul echitabil la servicii sociale specializate. În plus, există o fragmentare între sprijinul oferit copilului în Centrul de zi și cel acordat părinților/îngrijitorilor. În majoritatea cazurilor, sprijinul este orientat exclusiv spre îngrijirea copilului în incinta Centrului de zi, iar lucrul cu familia reprezintă o componentă nesemnificativă. Acest fapt constituie o barieră în abordarea centrată pe copil și familie, întrucât nu sunt respectate toate etapele managementului de caz.

Înființarea serviciilor alternative de îngrijire de tip familial pentru copii este destul de costisitoare, fiind inaccesibilă pentru potențialii prestatori de servicii. Toate serviciile alternative de îngrijire au fost create în cadrul programului de granturi, oferit în acest sens. Pentru beneficiarii și beneficiarele din raioanele țării, această decizie a fost una dificilă, întrucât, în aceste zone, sunt mai puține oportunități de angajare, iar părinții au posibilități limitate pentru a acoperi cheltuielile aferente serviciilor de îngrijire.

„Încadrarea copiilor cu vârsta de 0-3 ani este sub 13% în țara noastră, ceea ce constituie o pondere foarte mică comparativ cu orașul Barcelona, de exemplu, unde această pondere este de 33%. Experiența altor state arată că, odată cu creșterea numărului de copii cu vârsta sub 3 ani, beneficiari de servicii, crește și rata de angajare a părinților.” [Interviu, reprezentant al autorității centrale]

Analiza realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare este confirmată și de rezultatele interviuării unui prestator din orașul Nisporeni, care arată că cererea pentru servicii este redusă. Îngrijitoarea nu-și poate asigura un salariu lunar din solicitările de servicii existente în oraș, motiv pentru care a decis să revină la locul de muncă anterior, iar serviciile alternative de îngrijire le oferă doar în zilele de odihnă. Prestatoarea participantă la interviu a menționat că, fără sprijinul financiar extern, nu ar fi reușit să înființeze un serviciu de îngrijire la domiciliu și este conștientă că o astfel de investiție este dificil de justificat în contextul actual. Familiile din Republica Moldova manifestă încă reticență față de accesarea serviciilor de îngrijire cu plată și lipsă de încredere în prestatorii privați, spre deosebire de instituțiile publice de educație timpurie, care se bucură de o credibilitate mai mare.

Investițiile semnificative și efortul prestatorului nu justifică acordarea de facilități pentru accesul copiilor cu vârsta de până la 3 ani din familiile aflate în situație de vulnerabilitate. Valoarea investițiilor necesare pentru înființarea unui serviciu alternativ de îngrijire de tip familial poate depăși 418 mii MDL (conform analizei realizate de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare). Cheltuielile incluse în această sumă nu sunt exhaustive și pot varia în funcție de fiecare caz. Totuși, pentru un prestator care nu dispune de resursele necesare, aceste cheltuieli sunt esențiale pentru asigurarea condițiilor minime de funcționare. Acestea includ costuri legate de cerințele legale de înregistrare (asigurare medicală și socială, cazier judiciar), cerințele sanitare (amenajarea, dotarea, închirierea și întreținerea spațiului), alimentația copiilor, precum și remunerarea prestatorului pentru munca prestată. Potrivit opiniei prestatorului interviuat, costul unei zile de serviciu de îngrijire alternativă este de aproximativ 350 MDL, iar pentru o oră - 50 MDL. Aceste costuri nu pot fi acoperite pe termen lung de familie, ceea ce face ca serviciile alternative să constituie o soluție temporară sau să fie utilizate doar în anumite situații, atunci când alte modalități de îngrijire au fost epuizate.

APL I nu sunt interesate să achite prestatorilor privați serviciile de îngrijire pentru copiii aflați în situații de risc, deoarece aceste costuri sunt mult mai mari decât costurile de îngrijire în serviciile publice. Potrivit primarilor intervieuați, acoperirea costurilor de îngrijire pentru copiii din familiile aflate în situație de vulnerabilitate, în cadrul serviciilor private, nu este posibilă la moment și necesită clarificări suplimentare. O astfel de facilitate ar putea genera nemulțumiri în rândul altor categorii de cetățeni și, în anumite cazuri, ar putea apărea unele situații care ar favoriza practicile corupte (prestatori finanțați din bugetul public care primesc copii din familiile aflate în situație de vulnerabilitate). Pentru a asigura concurența loială, APL I ar putea, cel puțin teoretic, să acopere anumite cheltuieli sau să ofere vouchere temporare familiilor aflate în dificultate, până la identificarea unor soluții durabile. Totuși, valoarea acestui sprijin ar trebui să fie egală sau mai mică decât costul serviciilor de îngrijire oferite de prestatorii publici, astfel încât să se mențină echilibrul dintre furnizorii publici și cei privați.

1.4. Concluzii privind organizarea și funcționarea serviciilor de îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani

Analiza cadrului normativ care reglementează organizarea și funcționarea serviciilor de îngrijire destinate copiilor cu vârsta de până la 3 ani, aflate în gestiunea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, evidențiază existența a două direcții distincte. Acestea nu sunt conectate între ele, ceea ce conduce la o fragmentare accentuată a sistemului de îngrijire timpurie:

- Cadrul normativ privind organizarea și funcționarea Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, orientat prioritar către grupurile de copii aflați în situații de vulnerabilitate;
- Cadrul normativ privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, care vizează copiii din familiile în care părinții, în special mamele, doresc să revină mai devreme la muncă sau să se integreze pe piața muncii înainte de sfârșitul concediului de îngrijire a copilului.

Concluzii privind organizarea și funcționarea Centrului de zi – serviciu social de îngrijire

1. Analiza cadrului normativ și consultarea opiniilor prestatorilor cu privire la organizarea și funcționarea Centrelor de zi arată că grupul de copii – beneficiari ai acestui tip de serviciu este foarte restrâns, majoritatea prestatorilor nu pot asigura în totalitate implementarea acestuia.
2. Crearea Centrelor de zi în cadrul IET accentuează segregarea copiilor din familiile aflate în situații de vulnerabilitate, prin organizarea unor spații separate, destinate exclusiv acestei categorii de copii.
3. Infrastructura și resursele umane ale Centrului de zi nu sunt utilizate în mod eficient în raport cu nevoile actuale de servicii de îngrijire pentru copii. Pe de o parte, nevoia pentru serviciile de îngrijire este ridicată, însă, pe de altă parte, criteriile de admitere stabilite în Regulament limitează accesul copiilor sub 3 ani care nu întrunesc aceste criterii. Drept urmare, majoritatea prestatorilor fac abateri de la cadrul normativ existent și răspund nevoilor stringente existente. În cazul prestatorilor care încearcă să își desfășoare activitatea conform cadrului normativ, există riscul suspendării serviciilor din cauza lipsei de solicitări din partea familiilor vulnerabile, pe de o parte, și a absenței referirilor către serviciu din partea structurilor de asistență socială, pe de altă parte. Majoritatea participanților la interviu au menționat că nu este oportun să fie evidențiate diferențele de statut ale familiilor în procesul de admitere în serviciile de îngrijire și educație timpurie. Toți copiii sunt egali în drepturi, totuși, în situații mai complicate, unele grupuri de copii pot avea prioritate și/sau facilități în procesul de admitere. Centrele de zi, în formatul actual de reglementare, accentuează stigmatizarea familiilor aflate în situații de risc, întrucât admiterea este limitată exclusiv la copiii expuși riscului de separare.
4. Prevederile Regulamentului privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani nu corespund prevederilor *Recomandării Consiliului Uniunii Europene din 8 decembrie 2022 privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor: obiectivele de la Barcelona pentru 2030 (2022/C 484/01)*,²¹ în care se subliniază faptul că accesul egal la servicii de educație și îngrijire timpurie de calitate și incluzive este esențial pentru întreruperea transmiterii excluziunii sociale și asigurarea egalității de șanse pentru copiii aflați în situații defavorizate. Ratele de participare ale copiilor din medii defavorizate la serviciile de educație și îngrijire timpurie rămân semnificativ mai scăzute, în special în rândul celor din grupele de vârstă cele mai mici. Această lipsă de acces poate avea efecte negative pe termen lung, manifestate prin performanțe educaționale scăzute și o probabilitate sporită de abandon școlar. Riscurile sunt deosebit de crescute în cazul copiilor romi, al celor proveniți din familii afectate de migrație, precum și al copiilor lipsiți de îngrijire părintească. În acest context, este importantă reducerea decalajului de participare la serviciile de educație și îngrijire timpurie dintre aceste categorii de copii și întreaga populație de copii.
5. Conform Recomandării Consiliului, statele membre ale UE, inclusiv cele în proces de aderare, cum este Republica Moldova, trebuie să acorde atenție reducerii decalajului de participare dintre copiii din familii sărace și cei din familii care își pot permite servicii cu

²¹ EUR-Lex - 32022H1220(01) - EN - EUR-Lex.

plată. În raport cu această Recomandare și, în mod special, cu obiectivele de la Barcelona pentru 2030, cadrul normativ care reglementează funcționarea Centrelor de zi nu corespunde principiilor generale privind dreptul copiilor la servicii de educație și îngrijire timpurie de calitate și accesibile din punct de vedere financiar. Astfel, este necesară asigurarea participării tuturor copiilor la servicii de educație și îngrijire timpurie, furnizate în structuri incluzive și nesegregate.²²

Concluzii privind organizarea și funcționarea serviciilor alternative de îngrijire

1. Conform Legii 367/2022, serviciile alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani sunt complementare și discreționare, **ele nu substituie instituțiile de educație antepreșcolară și/sau de învățământ preșcolar** prevăzute în Codul Educației și nu reprezintă **una dintre formele de asistență socială** prevăzute în actele normative din domeniu. Aceste servicii pun accent, în mare parte, pe echilibrul dintre viața profesională și cea privată, precum și pe oportunitățile de angajare ale femeilor. Serviciile alternative de îngrijire sunt cu plată. „Cuantumul remunerației pentru serviciile alternative de îngrijire a copiilor se negociază individual de către îngrijitor/îngrijitoare și contractor (*contractor* – persoană fizică sau juridică care contractează îngrijitorul/îngrijitoarea în scopul prestării serviciilor alternative de îngrijire a copiilor)”.²³ Datele obținute în urma interviurilor arată că serviciile alternative sunt mai costisitoare decât serviciile de îngrijire din domeniul educațional (grupele de creșă) și, prin urmare, aceste servicii sunt accesate, în special, de părinții cu oportunități de angajare mai mare și dispun de venituri peste media pe economie.
2. Barierele în aplicarea cadrului normativ privind dezvoltarea serviciilor alternative generează costuri suplimentare pentru prestatori, ceea ce conduce la creșterea prețului acestor servicii. În consecință, accesul la serviciile alternative de îngrijire rămâne limitat, fiind disponibil în special pentru părinții care își pot permite să ocupe locuri de muncă bine remunerate, preponderent în municipiile Chișinău, Bălți, Cahul și Ungheni. Astfel, această modalitate de dezvoltare a serviciilor nu asigură accesul copiilor din orașele mici și din mediul rural, unde se înregistrează cele mai ridicate rate ale sărăciei și unde situațiile de vulnerabilitate sunt mai frecvente.
3. Dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire în bază de patentă implică multe dificultăți și nu asigură o protecție socială corespunzătoare îngrijitorilor/îngrijitoarelor. Cadrul normativ în vigoare nu prevede mecanisme specifice de implementare care să permită diversificarea formelor de organizare juridică a serviciilor alternative, în conformitate cu practicile internaționale. Astfel, nu sunt reglementate următoarele opțiuni: (a) posibilitatea de a încheia un contract de muncă între două persoane fizice, care să accentueze relația directă și personalizată dintre îngrijitor și familia beneficiară; (b) posibilitatea trecerii la regim de activitate independentă (formă simplificată de creare a afacerii, aplicată în domeniul comerțului), oferind îngrijitorilor/îngrijitoarelor mai multă flexibilitate și autonomie în gestionarea propriei activități; (c) posibilitatea de a activa ca liber-profesionist (self-employed), opțiune care poate permite furnizarea de servicii diverse și personalizate pentru bene-

²² Ibidem.

²³ Legea 367/2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor.

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147481&lang=ro#.

ficiari. În prezent, în Republica Moldova, activitatea de liber-profesionist este prevăzută în sectorul justiției, și poate fi exercitată de persoanele care dețin una din formele de organizare prevăzute de lege, precum: avocat, notar, executor judecătoresc, administrator autorizat sau mediator. Deși activitatea prestatorilor de servicii de îngrijire a copiilor are similitudini cu activitatea de liber-profesionist, este necesară dezvoltarea unui cadru legal în acest sens.

4. Serviciile alternative de îngrijire de tip familial a copiilor cu vârsta de până la 3 ani nu sunt recomandate pentru copiii din familiile aflate în situații de vulnerabilitate, întrucât analiza situațională arată că toate serviciile alternative de îngrijire sunt prestate doar cu plată. Beneficiarii direcți ai concursului de granturi lansat de Fundația Soros Moldova, finanțat din sursele Uniunii Europene, sunt copiii cu vârsta de până la 3 ani, ai căror părinți/îngrijitori se află în situații de vulnerabilitate. În cadrul acestui concurs, persoanele aflate în situații de vulnerabilitate sunt acele persoane sau grupuri sociale care, din cauza unor factori economici, sociali, fizici sau psihologici, se confruntă cu un risc sporit de excluziune socială, marginalizare sau discriminare și necesită măsuri suplimentare de protecție și sprijin. În această categorie sunt incluse, printre altele, persoanele cu dizabilități, familiile cu venituri reduse, șomerii de lungă durată, victimele violenței domestice, migranții reveniți în țară, persoanele din comunitățile rome, precum și tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului. Costurile pentru serviciile alternative de îngrijire de tip familial sunt de aproximativ 50 MDL pe oră sau 350 MDL pe zi pentru un copil, o sumă dificil de acoperit de părinții/îngrijitorii care se află în situațiile de vulnerabilitate menționate. În plus, serviciile alternative de îngrijire de tip familial sunt la o etapă incipientă de dezvoltare, iar aplicarea cadrului normativ întâmpină anumite bariere în procesele de înființare a acestor servicii. De asemenea, îngrijitorii/îngrijitoarele nu beneficiază de aceleași protecții și garanții sociale ca și ceilalți salariați activi pe piața muncii. Pentru consolidarea încrederii în calitatea serviciilor prestate, acestea trebuie să fie promovate mai intens, fiind nevoie și de o schimbare de atitudine atât în rândul potențialilor prestatori, cât și al părinților.

Conferința Mondială de la Jomtien (Thailanda) din 1990, intitulată „Educația pentru Toți”, a introdus conceptul de „lifelong learning” (educație pe tot parcursul vieții) și, odată cu aceasta, ideea că educația începe încă de la naștere. Astfel, conceptul de educație timpurie s-a extins pentru a include și copiii cu vârsta de până la 3 ani, exprimat prin sintagma „dezvoltarea timpurie a copilului”, care integrează educația, îngrijirea și sănătatea. Noua perspectivă asupra copilului mic și a familiei, împreună cu evenimentele definitorii din anul 1990 în domeniu, au influențat semnificativ politicile privind dezvoltarea timpurie. Aceste evoluții au contribuit la conturarea principiilor fundamentale ale Convenției Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului, subliniind că bunăstarea și dezvoltarea copilului sunt rezultatul unei abordări integrate, care include sănătatea, educația și protecția copilului²⁴. Acest capitol prezintă o analiză a serviciilor de educație timpurie antepreșcolară prin prisma asigurării accesului copiilor atât din mediul urban, cât și din mediul rural.

Dezvoltarea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară a devenit o prioritate și pentru Guvernul Republicii Moldova, care și-a asumat angajamentul de a asigura Educația pentru Toți. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022, include un angajament direct față de educația preșcolară. Strategia adoptă conceptul Uniunii Europene de măsurare a calității vieții în 10 dimensiuni și reprezintă contribuția Republicii Moldova la implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a ONU. Printre măsurile cu caracter strategic prevăzute, se numără și asigurarea accesului tuturor familiilor la serviciile de educație și îngrijire timpurie, precum și la educația preșcolară. Aceasta constituie o condiție esențială pentru abilitarea economică a femeilor și pentru reducerea presiunilor psihologice și financiare semnificative asupra familiilor cu copii.

2.1. Analiza cadrului de organizare și funcționare a serviciilor de educație timpurie antepreșcolară

Codul Educației al Republicii Moldova²⁵ reglementează serviciile de educație timpurie pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 0 și 6 (7) ani, precum și ciclurile corespunzătoare acestei etape: educația antepreșcolară – destinată copiilor cu vârsta de la 0 la 2 ani, și învățământul preșcolar – pentru copiii cu vârsta de la 2 la 6 (7) ani. Educația timpurie se desfășoară în creșe, grădinițe, centre comunitare de educație timpurie sau în alte instituții care prestează servicii în conformitate cu standardele educaționale de stat.

Potrivit Codului Educației, educația antepreșcolară poate fi realizată și în cadrul familiei, cu beneficiere de alocația pentru îngrijirea copilului acordată din bugetul public național, în conformitate cu legislația în vigoare. La solicitarea părinților, autoritățile administrației publice locale pot organiza servicii de educație antepreșcolară, cu finanțare din bugetele locale.

²⁴ Ghid pentru cadrele didactice de la grupele de creșă.

Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/ghid_pentru_cadrele_didactice_de_la_grupele_de_cresa.pdf.

²⁵ Codul Educației nr. 152 din 17.07.2014.

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130514&lang=ro#.

Educația timpurie antepreșcolară organizată în instituțiile de profil poate avea forme de organizare juridică de **creșă, grădiniță-creșă și centru comunitar de educație timpurie**, care poate include atât grupe de creșă, cât și grupe pentru preșcolari.

La nivel național, nu există un document de politică publică aprobat, care să asigure o viziune strategică asupra dezvoltării serviciilor de educație timpurie antepreșcolară. Modul de organizare și funcționare a serviciilor de educație timpurie antepreșcolară a copiilor cu vârsta de până la 3 ani este reglementat de următoarele acte normative:

- Ordinul MECC nr. 254 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al instituției de educație timpurie,²⁶
- Ordinul MECC nr. 253 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Standardelor minime de dotare a instituției de educație timpurie,²⁷
- Ordinul MEC nr.122 din 27.01.2025 cu privire la aprobarea normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar.²⁸

Potrivit datelor BNS, în anul 2024, educația timpurie antepreșcolară a fost organizată în 2 instituții cu statut de creșă, 769 de instituții cu statut de creșă-grădiniță și 14 centre comunitare de educație timpurie, unele dintre ele având și grupe de creșă.²⁹

Tabelul 4. Indicatorii principali

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Instituții de educație timpurie						
creșe-grădiniță	829	808	811	809	774	769
creșe	2	2	2	2	2	2
centre comunitare	23	17	16	16	16	14
Copii						
creșe-grădiniță	110,951	98,504	100,909	98,354	93120	91338
creșe	149	106	95	99	103	87
centre comunitare	721	503	453	455	464	386
Personal de conducere și didactic						
creșe-grădiniță	9,379	9,155	9,207	9,061	8,820	8,726
creșe	15	15	15	14	16	15
centre comunitare	70	55	56	57	54	48

Sursa: Biroul Național de Statistică (2025)

²⁶ Ordinul MECC nr. 254 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al instituției de educație timpurie. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_iet_14.11.2017_rom.pdf.

²⁷ Ordinul MECC nr. 253 din 11.10.2027 cu privire la aprobarea Standardelor minime de dotare a instituției de educație timpurie. Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/smdiet_-_08.02.2018.pdf.

²⁸ Ordinul MEC nr.122 din 27.01.2025 cu privire la aprobarea normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar. Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/state_personal_iet.pdf.

²⁹ Biroul Național de Statistică (2025). Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024.

Analiza datelor statistice indică o ușoară scădere anuală a numărului de instituții de educație timpurie antepreșcolară, precum și a numărului de copii și de personal. Potrivit datelor colectate de MEC în decembrie 2023 - februarie 2024, din cei aproximativ 126 mii de copii încadrați în IET, 15% (19 372 copii) erau copii cu vârsta de până la 3 ani, dintre care 2453 copii aveau vârsta de până la 2 ani și 16 919 copii aveau vârsta cuprinsă între 2 și 3 ani). Datele colectate de MEC indică o pondere mai mare a copiilor cu vârsta de până la 3 ani în IET decât cele reprezentate de BNS, cu o diferență de 3%.³⁰ Cercetarea calitativă realizată pentru acest studiu denotă că, la nivel de sistem, educația timpurie antepreșcolară este integrată în toate tipurile de instituții de educație timpurie.

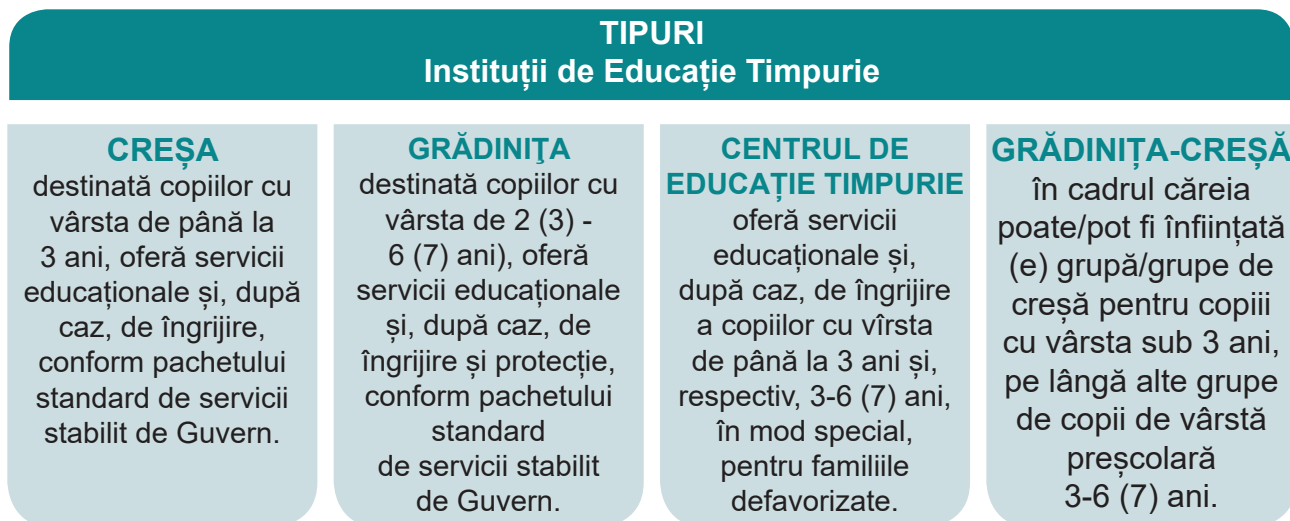

Figura 3. Tipuri de instituții de educație timpurie

Încadrarea copiilor cu vârsta de până la 3 ani în educația timpurie este determinată de scăderea numărului total de copii înscriși și de creșterea cererii pentru serviciile destinate copiilor mai mici de 3 ani. În sectorul privat, în majoritatea cazurilor, forma de organizare a instituției de educație timpurie este Centru comunitar de educație timpurie, deoarece acesta oferă prestatorilor flexibilitatea de a deschide atât grupe de creșă, cât și grupe pentru educație preșcolară.

Analiza situației serviciilor de educație și îngrijire timpurie, coordonată metodologic de Ministerul Educației și Cercetării, a fost realizată ca urmare a documentării activității grupelor de creșă din trei IET publice (două din mediul rural și una din mediul urban), a grupelor de creșă din două Centre comunitare de educație timpurie din municipiul Chișinău și un model de creșă operat de o asociație neguvernamentală non-profit, care oferă servicii atât copiilor din familii aflate în situații de vulnerabilitate, cât și copiilor din familii care achită costul serviciilor de creșă.

³⁰ Nota informativă a MEC privind aprobarea Metodologiei de finanțare în bază de cost standard per copil a instituțiilor publice de învățământ preșcolar și pilotarea acestora în anul 2025.
Disponibil: nu-425-mec-2024.pdf.

2.2. Provocările aplicării cadrului normativ privind serviciile de educație timpurie antepreșcolară

Atât prestatorii publici, cât și prestatorii privați au menționat bariere și neclarități în aplicarea actelor normative privind organizarea și funcționarea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară, în special a grupelor de creșă.

Regulamentul-tip de organizare al IET și Standardele minime de dotare, aprobate în anul 2017, nu mai corespund contextului actual de dezvoltare a serviciilor de creșă orientate spre îngrijirea și educația timpurie a copilului. În cazul prestatorilor privați, lipsește un mecanism clar de comunicare între MEC și aceștia cu privire la modificările din politicile educaționale care se recomandă a fi implementate de către toți prestatorii.

Procesul de elaborare și consultare a documentelor de politici sau a actelor normative privind organizarea și funcționarea creșelor și a grupelor de creșă nu este unul participativ. Prestatorii nu sunt consultați pe parcursul acestui proces, ceea ce face ca unele acte normative să fie greu de implementat, având în vedere specificul la nivel local. Prestatorii privați participanți la cercetare au menționat că autoritățile ignoră aportul lor la consolidarea sistemului de educație timpurie antepreșcolară. Lipsește dialogul constructiv între autorități și sectorul privat, dialog necesar atât pentru îmbunătățirea cadrului normativ, cât și a celui operațional.

Lipsește standardele clare pentru educația timpurie antepreșcolară, care să fie aplicate în mod unitar de către toți prestatorii. Cadrul de referință aprobat în 2018 oferă orientări generale, însă nu definește suficient de clar standardele pentru educația antepreșcolară (0-3 ani). În opinia prestatorilor intervievați, curriculumul și planul-cadru sunt mai bine elaborate pentru grupa de vârstă 3-6 ani, în timp ce pentru segmentul 0-3 ani persistă lacune metodologice și pedagogice.

Cadrelle didactice și îngrijitorii nu beneficiază de formare specifică pentru lucrul cu copiii cu vârsta de până la 3 ani. Orientările privind formarea continuă sunt generale și nu includ competențe specifice pentru educația timpurie antepreșcolară. Instituțiile de educație timpurie (IET) nu sunt dotate corespunzător vârstei copiilor. Astfel, nivelul de dotare pentru categoria de vârstă 0-3 ani este insuficient și nu corespunde vârstei și particularităților de dezvoltare ale copilului.

Mecanismul de coordonare a activității IET la nivel raional sau municipal nu acoperă și activitatea prestatorilor privați. Organele locale de specialitate în domeniul învățământului oferă asistență metodologică și coordonează activitatea doar a IET publice. Prestatorii privați au acces limitat la informații și asistență metodologică din partea structurilor publice responsabile, ceea ce îngreunează eforturile de îmbunătățire a calității serviciilor de îngrijire și educație timpurie.

Nu există un registru unic în care să poată fi identificați toți prestatorii publici și privați din domeniul educației timpurii, cu indicarea prezenței sau absenței grupelor de creșă. În unele cazuri, prestatorii și-au reorganizat activitatea internă în baza necesităților identificate la nivel local, însă, statutul instituției nu a fost modificat în Regulament.

Prestatorii publici întâmpină dificultăți în actualizarea documentelor de organizare și funcționare a IET în cazul în care, în instituțiile cu statut de grădiniță, sunt deschise și grupe de creșă. Acest fapt generează dificultăți în procesul de planificare a bugetului, deoarece costurile sunt diferite în funcție de vârsta copiilor. Unele APL, care nu au avut anterior grupe de creșă, nu cunosc că există diferențe în procesul de planificare a bugetului pentru educația timpurie antepreșcolară. Astfel, atunci când decid să deschidă grupe de creșă, mizează pe finanțarea acestora din transferurile cu destinație specială de la bugetul de stat, însă, conform Codului Educației, grupele de creșă pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani sunt finanțate din bugetul local. Informațiile insuficiente în acest domeniu generează riscuri privind durabilitatea grupelor de creșă sau conduc la o finanțare neconformă, sub standardele recomandate, din cauza bugetelor locale austere.

“Grupele de creșă au apărut acum, deși nevoia de aceste grupe a apărut cu mult timp în urmă. Principala barieră a fost lipsa resurselor financiare pentru renovarea infrastructurii. Noi înțelegem foarte bine că aceasta este o modalitate de a menține tineretul în localitate. Cu modificările la Regulament, înțelegem că rămânem în urmă... dar se rezolvă în timp, știm că de asta depinde și bugetul. Pentru început ne vom descurca din ceea ce avem alocat în buget” [Interviu, primar].

Accesul și calitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară

Bariere de acces determinate de criteriul geografic. Grupele de creșă sunt tot mai solicitate de părinții din orașe și din localitățile rurale din apropierea orașelor. Rezultatele cercetării arată că cererea în continuă creștere pentru serviciile de creșă este determinată de oportunitățile de angajare ale părinților. În localitățile urbane și în cele rurale cu posibilități de angajare, există cereri din partea părinților care nu pot fi acoperite de serviciile existente. În unele situații, grupele de creșă depășesc numărul maxim admisibil de 15 copii, iar în alte cazuri, nu există posibilitate de creare a grupelor de creșă separate, conform particularităților de dezvoltare ale copilului, în funcție de vârstă (0-2 ani) și (2-3 ani). Autoritățile administrației publice locale recurg conștient la unele abateri pentru a răspunde solicitărilor părinților/îngrijitorilor din comunitate și pentru a preveni migrația lor în orașele mari sau chiar în alte țări.

Număr insuficient de locuri în instituțiile publice de educație timpurie antepreșcolară din municipii, în special în Chișinău, unde se înregistrează cel mai mare număr de cereri. În municipiul Chișinău, unde se află cel mai mare număr de prestatori privați, aceștia consideră că ar putea exista o colaborare eficientă, cu condiția ca autoritățile să îi recunoască drept parteneri potențiali și actori relevanți atât în sistemul educațional, cât și în cel al ocupării forței de muncă. În prezent, prestatorii privați sunt percepuți doar ca simpli operatori economici. Totuși, activitatea acestora are o conotație diferită, cu un impact social semnificativ, comparativ cu alte tipuri de afaceri din sectorul privat. Ei joacă un rol esențial atât în formarea personalității copiilor, prin promovarea metodelor inovative de educație, cât și în oferirea unui serviciu necesar de îngrijire și educație timpurie pentru părinții sau îngrijitorii care doresc să revină pe piața muncii înainte de finalizarea concediului de îngrijire a copilului.

Bariere de acces pentru copiii din grupurile vulnerabile la serviciile de educație timpurie antepreșcolară. Autoritățile publice nu colaborează cu prestatorii privați în scopul acordării unor facilități pentru înscrierea copiilor cu vârsta de până la 3 ani din familiile aflate în situații de vulnerabilitate. La nivel raional, în situația în care numărul de copii cu vârsta de până la 3 ani nu este suficient pentru a crea o grupă de creșă, autoritățile publice locale în

parteneriat cu angajatorii ar putea acoperi o parte din cheltuieli pentru a asigura accesul copiilor din familiile aflate în situații de vulnerabilitate la servicii de creșă private. Actualmente, prestatorii privați nu dispun de facilități pentru admiterea copiilor din familiile aflate în situații de vulnerabilitate, însă, în condițiile în care ar beneficia de anumite subvenții de la stat pentru acoperirea unor cheltuieli, ar fi deschiși în vederea acestei colaborări. La etapa actuală, plățile achitate de părinți acoperă doar costurile operaționale, iar dezvoltarea serviciului se realizează, în cele mai multe cazuri, din granturi, credite bancare sau din parteneriate cu sectorul privat și cu parteneri de dezvoltare.

Bariere de acces generate de infrastructura deficitară a drumurilor și de transportul insuficient în localitățile îndepărtate. În satele cu un număr redus de copii, crearea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară nu este eficientă. Copiii din aceste sate, adesea îmbătrânite și îndepărtate de centrele urbane, sunt cei mai dezavantajați în ceea ce privește accesul la servicii. În acest context, autoritățile nu pot asigura transportul copiilor cu vârsta de până la 3 ani la serviciile din localitățile apropiate. Motivele invocate sunt resursele financiare limitate, lipsa unor practici în domeniu și colaborarea insuficientă dintre instituțiile relevante.

Calitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară nu reprezintă o prioritate pe agenda autorităților. Cercetarea evidențiază următoarele lacune privind asigurarea calității serviciilor de educație timpurie antepreșcolară:

- La nivel național, nu există un cadru de monitorizare și evaluare a calității serviciilor de educație timpurie antepreșcolară;
- Evaluarea educației timpurii antepreșcolare în IET publice și private este neuniformă și nu include toți prestatorii;
- Nu există un sistem unificat de colectare și evidență a datelor privind copiii integrați în toate serviciile de îngrijire și educație timpurie, cu dezagregare pe tipul de prestatori și grupele de vârstă.

Potrivit Regulamentului-tip de organizare și funcționare a IET, serviciile de educație timpurie antepreșcolară se subordonează autorității locale de specialitate din domeniul învățământului în ceea ce privește proiectarea, organizarea, monitorizarea și evaluarea procesului educațional. De asemenea, cu aceste structuri locale se discută și activitatea cadrelor didactice și manageriale, formarea inițială și continuă, atestarea și reprofilarea acestora pentru a asigura furnizarea serviciilor de calitate în educația timpurie antepreșcolară. Procesul de monitorizare și evaluare vizează și dezvoltarea bazei tehnico-materiale și didactice, întreținerea instituției, organizarea alimentației copiilor și salarizarea personalului.

Rezultatele interviurilor realizate pentru acest studiu arată că nu există o viziune strategică din partea structurilor locale abilitate în domeniu, iar prestatorii sunt lăsați să-și soluționeze pe cont propriu toate problemele, inclusiv asigurarea calității serviciilor.

În scopul soluționării problemelor ce vizează fluctuația cadrelor didactice și instruirea continuă, de care depinde calitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară, unii prestatori publici beneficiază de asistența organelor locale de specialitate. În schimb, prestatorii privați nu participă la dialogul cu autoritățile și nu fac parte din sistemul de sprijin existent. Deși aceștia încearcă să se implice și să colaboreze, nu beneficiază de aceeași deschidere din partea autorităților publice centrale sau locale.

2.3. Finanțarea și sustenabilitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară

Cercetarea calitativă realizată în perioada iulie-august 2025 evidențiază că serviciile de educație timpurie antepreșcolară sunt finanțate din mai multe surse:

- bugetul de stat, prin transferuri cu destinație specială;
- bugetul local pentru educația timpurie;
- contribuțiile părinților în cazul serviciilor private;
- contribuțiile de la donatori.

Totodată, există discrepanțe majore în ceea ce privește finanțarea serviciilor de educație timpurie oferite de prestatorii publici și de cei privați. Diferențe se înregistrează și în ceea ce privește costurile educației timpurii aplicate în diferite IET publice. Conform unei analize realizate de MEC, în anul 2023, costul mediu per copil în IET a fost de 42,3 mii MDL pe an, de la 35 mii MDL - în municipiul Chișinău, la 56,6 mii MDL - în raionul Dubăsari. Aceste discrepanțe sunt considerabile și afectează atât calitatea, cât și durabilitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară. Pornind de la această analiză bazată pe date concrete, MEC a inițiat pilotarea unei noi metodologii de finanțare a educației timpurii, având ca scop asigurarea echității privind accesul la banii publici.

„Nu este clar de ce nu s-a inclus în această metodologie și elaborarea standardului de cost pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani, dacă tot menționăm peste tot că serviciile de îngrijire a copiilor mici constituie o prioritate. Dacă avem nevoie ca părinții să muncească, trebuie să fie create condiții pentru copiii lor. După mine, acest grup de copii trebuia inclus, în mod prioritar, pentru stabilirea metodologiei de costificare.” [Interviu, primar].

Partea sensibilă a acestei inițiative este faptul că metodologia în cauză se aplică doar copiilor de vârstă preșcolară și soluționează discrepanțele privind cheltuielile pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani, beneficiari ai serviciilor de educație antepreșcolară (creșă și grupe de creșă). După implementarea noii metodologii de finanțare, reprezentanții autorităților publice locale, participanții la cercetare au menționat următoarele:

- Standardul de cost pentru toate serviciile de educație preșcolară, care se recomandă a fi implementat începând cu anul 2026, este o inițiativă pozitivă, însă aceasta are un impact negativ asupra serviciilor de educație timpurie antepreșcolară, deoarece bugetul de stat va acoperi doar cheltuielile pentru copiii din educația timpurie preșcolară. De asemenea, contravine Recomandării Consiliului UE potrivit căreia statele membre și cele în proces de aderare trebuie să elimine obstacolele care împiedică accesul egal și nediscriminatoriu la serviciile de îngrijire și educație timpurie pentru toți copiii. În acest context, este necesar să se acorde o atenție deosebită copiilor cu vârsta antepreșcolară, pentru a fi incluși în programele finanțate din bugetul de stat. Bugetele locale fiind austere, autoritățile locale nu vor putea asigura finanțare conformă și sustenabilă pentru grupele de creșă și centrele de educație timpurie care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară.
- Abordarea diferențiată privind costul și sursa de finanțare pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani evidențiază lipsa de angajament consolidat al autorităților pentru dezvoltarea unui sistem integrat de îngrijire și educație timpurie. Finanțarea per copil, care se recomandă a fi asigurată din bugetul local, în baza metodologiei de cost elaborată și aplicată de fiecare autoritate publică în mod independent, evidențiază fragmentarea

sistemului și eventuale inegalități în distribuția resurselor financiare, fapt care contravine politicilor statului de încurajare a reconcilierii vieții de familie și a celei profesionale, de susținere a familiilor cu copii mici, pentru ca acestea să revină pe piața muncii. În opinia primarilor participanți la interviuri, metodologia de finanțare per copil trebuie să fie unică pentru toți copiii, indiferent de grupa de vârstă. Standardul de cost per copil trebuie să fie asigurat din bugetul de stat, prin transferuri cu destinație specială, în timp ce din bugetul local, autoritățile ar urma să asigure cheltuielile necesare pentru crearea sau îmbunătățirea serviciilor.

Diferențele de cost per copil în IET, inclusiv pentru grupele de creșă, limitează accesul copiilor cu vârsta de până la 2 ani, în special al celor din grupurile vulnerabile din mediul rural, la serviciile de educație și îngrijire antepreșcolare. APL-urile care au bugete locale austere și o multitudine de probleme de rezolvat, vor avea mai puține argumente în fața consilierilor în susținerea creării grupelor de creșă pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani, cu finanțare din bugetul local. În opinia primarilor participanți la interviu, în astfel de situații, APL ar putea fi determinate să acționeze după 2 scenarii:

1. Vor fi admise unele erori la raportare, fiind incluși toți copiii în grupa de vârstă de la 2 la 3 ani, chiar dacă unii copii nu vor avea încă vârsta de 2 ani, pentru a fi obținute resurse din bugetul de stat conform standardului de cost aprobat. În acest scenariu, finanțarea va fi asigurată după aceeași metodologie și același standard de cost pentru toți copiii, eliminând necesitatea transferurilor și a raportărilor suplimentare din bugetul local.
2. În serviciile de educație timpurie vor fi admiși doar copiii care au atins vârsta de 2 ani, creându-se grupe de creșă doar pentru copiii din grupa de vârstă de la 2 la 3 ani.

Diferențierea costurilor și neincluderea acestora în metodologia pilotată, precum și elaborarea standardelor de cost pentru copiii din grupa de vârstă 0-2 ani, pot genera riscuri de sustenabilitate a serviciilor de educație timpurie antepreșcolare dezvoltate în IET publice, fapt care ar putea limita și mai mult accesul familiilor aflate în situație de vulnerabilitate la servicii de îngrijire și educație timpurie, care nu vor putea fi accesate din cauza costurilor ridicate la serviciile disponibile în sectorul privat.

Practica de prestare a serviciilor mixte de către un prestator privat (gratuit pentru copiii din familiile aflate în situație de vulnerabilitate și cu plată pentru copiii din familiile cu posibilități de a achita) arată că acest tip de serviciu nu este sustenabil deocamdată. Documentarea experienței Misiunii Sociale „Diaconia” (Creșa „Gâgâlici”) demonstrează că sustenabilitatea serviciului nu poate fi asigurată doar din plata a 50% din numărul total de copii care frecventează serviciul de creșă. Costurile operaționale sunt mari, prin urmare, acest model de creșă este dependent de surse externe de finanțare, care ar permite acoperirea cheltuielilor pentru copiii ai căror părinți nu au posibilități financiare. Respectiv, activitatea creșei depinde, în mare măsură, de proiectele pe care le implementează organizația neguvernamentală și de oportunitățile de finanțare existente în acest domeniu. Ca acest model să devină sustenabil, statul trebuie să subvenționeze, prin anumite mecanisme financiare, o parte din cheltuielile părinților aflați în situații de vulnerabilitate, care nu achită pentru servicii la moment.

„Autoritățile nu susțin organizațiile non-profit în dezvoltarea serviciilor. De cele mai multe ori, se consideră că resursele statului trebuie să fie utilizate doar pentru servicii publice. Nu se pune accent pe eficiență, și nici nu se apreciază efortul societății civile în soluționarea unor probleme sociale la care statul nu are un răspuns.” [Interviu, reprezentant OSC]

2.4. Concluzii privind organizarea și funcționarea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară

1. Accesul la servicii de îngrijire și educație timpurie antepreșcolară constituie un angajament al autorităților publice centrale din domeniul protecției sociale și al educației și o responsabilitate directă a tuturor autorităților administrației publice locale, însă puține autorități garantează accesul universal la educație timpurie antepreșcolară gratuită chiar din primii ani de viață. Cu toate acestea, există practici pozitive unde unele APL-uri au pus în aplicare politici și măsuri ținute pentru a promova accesul la educația timpurie antepreșcolară pentru copii și familii, prin deschiderea grupelor de creșă în grădinițe.
2. Modul de organizare și funcționare a creșelor și a grupelor de creșă este reglementat prin Codul Educației al Republicii Moldova³¹ și Regulamentul-tip al instituției de educație timpurie.³² Unele reglementări sunt învechite și nu mai răspund nevoilor actuale enunțate de prestatori.
3. Accesul la servicii de educație timpurie antepreșcolară este limitat atât pentru copiii din mediile urbane, unde IET publice sunt aglomerate și cererea depășește oferta locurilor disponibile, cât și pentru copiii din mediile rurale, cu o populație încă tânără, unde se menține un număr stabil de copii nou-născuți anual.
4. Calitatea serviciilor de educație timpurie antepreșcolară nu constituie o prioritate pentru factorii de decizie. La moment, nu există un cadru unificat de monitorizare și evaluare a calității serviciilor. În cazul acestor servicii, nici MMPS, nici MEC nu își asumă responsabilitatea de monitorizare a calității, deoarece majoritatea creșelor sau grupelor de creșă sunt în gestiunea și finanțarea APL I.
5. Asigurarea accesului la educația timpurie antepreșcolară pentru copiii din familiile aflate în situație de vulnerabilitate nu reprezintă o prioritate pentru toate autoritățile publice. Disponibilitatea serviciilor de îngrijire și educație timpurie și accesibilitatea lor financiară nu sunt luate în considerare în programele de granturi oferite de stat pentru autoritățile publice. Cercetările realizate în domeniul protecției copiilor arată că cei aflați în situații de vulnerabilitate cauzate de factori socio-economici, de necesități speciale sau de caracteristici personale, se pot confrunta cu numeroase dificultăți, care le afectează semnificativ dezvoltarea și starea de bine. Instabilitatea economică a gospodăriilor poate limita accesul la bunuri de primă necesitate, precum alimentația corespunzătoare, asistență medicală și oportunități educaționale. Absența unui sprijin specific acordat pentru cerințe speciale sau pentru depășirea barierele financiare poate amplifica aceste dificultăți. Educația timpurie poate avea un rol central în ruperea cercului vicios al defavorizării, dacă oferă oportunități egale pentru toți copiii, indiferent de contextul lor personal sau socio-economic, promovând astfel incluziunea socială și coeziunea.³³

³¹ Codul Educației al Republicii Moldova (2014).

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148031&lang=ro#.

³² Ordinul MEC nr. 254 din 11.10.2017.

Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_iet_14.11.2017_rom.pdf.

³³ Concluziile Consiliului privind educația și îngrijirea copiilor preșcolari: să oferim tuturor copiilor noștri cea mai bună pregătire pentru lumea de mâine (OJ C 175, 15.6.2011, p. 8).

Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615(04)). Recomandarea Comisiei din 20 februarie 2013 – Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării (2013/112/EU) (OJ L 59, 2.3.2013, p. 5).

6. Analiza situațională arată că doar o parte din grupele de creșă din IET aplică criteriile de prioritate pentru asigurarea accesului la grupele de creșă pentru copiii din familiile aflate în situație de vulnerabilitate. Interviuurile realizate indică faptul că reducerea taxelor și acordarea de prioritate la admitere sunt principalele măsuri pentru promovarea accesului la educația timpurie antepreșcolară al copiilor aflați în situații de vulnerabilitate, cu vârsta mai mică de 3 ani, însă puțini prestatori dispun de un mecanism de monitorizare a gradului de respectare a acestor prevederi.
7. Formarea, perfecționarea și menținerea personalului în domeniul educației timpurii antepreșcolare reprezintă o preocupare pentru toți prestatorii participanți la cercetare. Volumul de finanțare alocat pentru serviciile de îngrijire și educație timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani nu este suficient pentru a acoperi toate cheltuielile necesare. Deoarece aproximativ 70% din volumul de finanțare este alocat pentru retribuirea muncii, aprobarea unităților suplimentare de personal și asigurarea formării continue reprezintă una dintre preocupările de bază atât pentru prestatorii publici, cât și pentru cei privați. În ianuarie 2025, MEC a aprobat normele de personal pentru instituțiile de educație timpurie antepreșcolară. În baza acestora, fiecare IET trebuie să elaboreze schema de încadrare a personalului conform normelor aprobate și să o prezinte spre aprobare fondatorilor. În condițiile în care fondatorii serviciilor de educație timpurie antepreșcolară sunt autoritățile publice locale, iar finanțare se face doar din bugetul local, implementarea ordinului MEC cu privire la normele de personal este dificil de realizat de multe autorități publice locale din cauza lipsei de resurse financiare suplimentare.
8. Metodologia de finanțare în bază de cost standard per copil a serviciilor de educație timpurie nu include și serviciile de educație timpurie antepreșcolară, deoarece aceasta se aplică doar finanțării din bugetul de stat, care se realizează prin transferuri cu destinație specială pentru serviciile de educație și de îngrijire a copiilor cu vârsta cuprinsă între 2 și 6 (7) ani. Pentru copiii cu vârsta sub 2 ani, metodologia de calcul trebuie să fie asigurată de către APL, deoarece APL acoperă cheltuielile pentru serviciile de educație timpurie antepreșcolară. Această abordare riscă să accentueze inegalitățile în finanțarea serviciilor de educație timpurie, drept urmare, fiecare APL poate propune propria metodologie în corespundere cu bugetul disponibil. Acest fapt ar putea crea probleme de asigurare a calității serviciilor pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani. În cazul acestor servicii, este nevoie de o abordare comprehensivă și o finanțare conformă, pentru a crea un mediu educațional sigur, protectiv și sănătos.

Recomandările rezultate din analiza situațională

Recomandările rezultate din analiza situațională a serviciilor de îngrijire și educație timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani sunt elaborate în baza alinierii politicilor și serviciilor naționale la *Recomandarea Consiliului UE (2022/C 484/01) din 8 decembrie 2022 privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor: obiectivele de la Barcelona pentru anul 2030*. Analiza situațională arată că, în Republica Moldova, există două sisteme de guvernare a serviciilor de îngrijire și educație timpurie:

- ✓ Sistemul de guvernare asigurat de MMPS, cu accent pe dezvoltarea **serviciilor sociale de îngrijire** pentru copiii cu vârsta de 4 luni – 3 ani, expuși riscului de separare de mediul familial și dezvoltarea **serviciilor alternative de îngrijire** pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani destinate, în special, părinților care au posibilitatea să achite pentru servicii de îngrijire, în cazul în care acestea nu sunt disponibile în sectorul public, sau pentru angajatori, pentru a motiva revenirea părinților/îngrijitorilor la muncă.
- ✓ Sistemul de guvernare asigurat de MEC pentru serviciile de îngrijire și educație timpurie dezvoltate atât în IET publice, cât și în cele private. Acest sistem este, însă, fragmentat, deoarece, pentru serviciile de educație timpurie antepreșcolară destinate copiilor cu vârsta de până la 2 ani, nu este asigurată finanțare din bugetul de stat, spre deosebire de finanțarea acordată pentru educația timpurie preșcolară.

Organizarea serviciilor de îngrijire și educație timpurie și normele care se aplică depind, în mare măsură, de tipul de guvernare și de posibilitățile financiare. Drept urmare, pentru consolidarea sistemului de îngrijire și educație timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, sunt elaborate următoarele recomandări:

1. Integrarea conceptului „**educație și îngrijire timpurie a copiilor**”, definit în Recomandarea Consiliului UE privind sistemele de educație și îngrijire timpurie de înaltă calitate,³⁴ în documentele de politici care se referă la orice servicii reglementate, care asigură educație și îngrijire pentru copii de la naștere până la vârsta de școlarizare primară obligatorie, indiferent de cadrul instituțional, sursa de finanțare, orarul sau conținutul programului de educație și îngrijire, incluzând servicii de îngrijire și educație în centrele de zi, servicii de educație timpurie și în cadrul familiei, cu finanțare din fonduri private sau publice.
2. Evaluarea implementării Programului național privind serviciile de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani pentru anii 2023-2026 și elaborarea unui nou document de politici publice, aliniat la principiul 11 al Pilonului European al Drepturilor Sociale și la Recomandările Consiliului UE în domeniul educației și îngrijirii timpurii a copiilor cu vârsta de până la 3 ani. Acest document va asigura consolidarea serviciilor de educație și îngrijire timpurie a copilului prin implicare în dialog și consultare atât a prestatorilor publici și privați din guvernarea MMPS, cât și a celor din guvernarea MEC.
3. Integrarea în cadrul normativ de dezvoltare a serviciilor sociale de îngrijire, a serviciilor alternative și a serviciilor de educație timpurie a principiilor Pilonului European al Drepturilor Sociale, cu accent pe incluziune și asigurarea accesului la îngrijire și educația timpurie pentru toți copiii cu vârsta de până la 3 ani, inclusiv pentru cei din familiile aflate în situație de vulnerabilitate și copiii cu CES sau cu dizabilități, copiii afectați de sărăcie și

³⁴ Recomandarea Consiliului UE (2019/C 189/02) din 22 mai 2019 privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor.
Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)).

excluziune socială, precum și copiii proveniți din contexte de migrație, inclusiv refugiați. Toate serviciile de educație și îngrijire trebuie să fie planificate și dezvoltate pentru toți copiii, să fie de înaltă calitate și să contribuie la dezvoltarea sănătoasă din punct de vedere fizic, social, emoțional, cognitiv și educațional și la starea de bine a copilului, precum și pentru a consolida încrederea părinților în aceste servicii.

4. Dezvoltarea unui sistem de servicii interconectate, care să elimine obstacolele din calea accesului egal la servicii de educație și îngrijire timpurie pentru toți copiii și pentru toate familiile, în corespundere cu gradul de implicare a părinților/îngrijitorilor cu programe de muncă atipice, pentru facilitarea reconcilierii vieții personale cu cea profesională.
5. Extinderea inițiativelor de consolidare și dezvoltare a grupelor de creșă în IET publice atât prin programe de dezvoltare regională și locală, cât și prin programe de formare profesională a cadrelor didactice în domeniul educației și îngrijirii timpurii.
6. Actualizarea Regulamentului-tip privind organizarea și funcționarea IET și a Standardele minime de calitate prin integrarea conceptului „educație și îngrijire timpurie” în baza necesităților dictate de contextul actual de dezvoltare a sistemului de servicii, aliniat la recomandările și legislația UE.
7. Analiza cererii de servicii de îngrijire și educație timpurie prin consultarea opiniilor părinților/îngrijitorilor, angajatorilor și ale prestatorilor de servicii publice și private, pentru a asigurarea uniformității în dezvoltarea întregului sistem de servicii.
8. Promovarea finanțării serviciilor de îngrijire și educație timpurie antepreșcolară din bugetul de stat prin transferuri cu destinație specială, în vederea asigurării accesului egal la servicii pentru toți copiii, fără diferențe pe criteriu de vârstă; elaborarea metodologiei de calcul a costului standard, inclusiv pentru copiii din serviciile de educație și îngrijire timpurie.
9. Promovarea modificărilor la Codul Educației, în vederea integrării serviciilor de îngrijire și educație timpurie într-un sistem unitar pentru toate grupele de vârstă, până la începutul învățământului primar, în gestiunea unui singur minister – Ministerul Educației și Cercetării. Acest fapt va asigura un mediu inclusiv și acces egal la servicii de îngrijire și educație pentru toți copii.
10. Ajustarea cadrului normativ privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor, astfel încât să fie stabilite proceduri clare și accesibile pentru desfășurarea activității îngrijitorilor atât ca activitate independentă, cât și ca activitate de liber profesionist, cu accent pe asigurarea securității sociale a persoanelor implicate în dezvoltarea acestor servicii.
11. Consolidarea parteneriatului dintre autoritățile publice și prestatorii privați de servicii de educație și îngrijire timpurie, în vederea stabilirii unui mecanism de subvenționare a locurilor în creșe pentru copiii din familii defavorizate.
12. Elaborarea unei strategii de promovare a serviciilor de educație și îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani (toate formele de activitate), pentru a consolida încrederea părinților/îngrijitorilor în aceste servicii.
13. Elaborarea unui mecanism de asigurare a programelor de dezvoltare profesională pentru cadrele didactice și îngrijitorii din domeniul educației și îngrijirii copiilor cu vârsta de până la 3 ani, prin elaborarea metodologiilor inovative.
14. Elaborarea unui cadru de monitorizare și evaluare a calității serviciilor de educație și îngrijire timpurie a copiilor, inclusiv a unui sistem îmbunătățit de colectare a datelor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Analiza realizată în cadrul proiectului „Consolidarea Păcii și Prosperității prin Liderismul și Incluziunea Femeilor (Femei pentru Pace și Prosperitate)”, implementat de Organizația Internațională a Muncii (ILO) și Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), cu suportul financiar al Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC);
2. Biroul Național de Statistică (2025). Activitatea instituțiilor de educației timpurii în anul 2024. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024;
3. <http://cnam.md/beneficiari/prima-de-asigurare/>;
4. Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149703&lang=ro#;
5. Comisia Europeană. Pilonul european al drepturilor sociale (Principiul 11). Disponibil: https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_ro?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_ro.pdf;
6. Comisia Europeană/EACEA/Eurydice (2025). *Date cheie privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor în Europa*. Raport Eurydice. Disponibil: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025>;
7. Concluziile Consiliului privind educația și îngrijirea copiilor preșcolari: să oferim tuturor copiilor noștri cea mai bună pregătire pentru lumea de mâine (OJ C 175, 15.6.2011, p. 8). Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0615(04));
8. Ghid pentru cadrele didactice de la grupele de creșă. Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/ghid_pentru_cadrele_didactice_de_la_grupele_de_cresa.pdf;
9. Hotărârea Guvernului nr.48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135594&lang=ro;
10. Hotărârea Guvernului nr.730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146427&lang=ro#&;
11. Hotărârea Guvernului nr. 572/2023 pentru aprobarea Regulamentelor cu privire la organizarea și funcționarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor. disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139046&lang=ro;
12. Legea nr.123/2010 cu privire la serviciile sociale. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141516&lang=ro#;
13. Legea nr. 367 din 29.12.2022 cu privire la serviciile alternative de îngrijire a copiilor. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147481&lang=ro;

14. *Legea nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro#;
15. Munteanu P., Nestor C., Oprea-Zavtoni T. *Analiza situațională a serviciilor de educație și îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani*. Keystone Moldova 2025;
16. Ministerul Educației și Cercetării (accesat 2025). Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED-11). Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/clasificarea_internationala_standard_a_educatiei.pdf;
17. Ministerul Economiei și Infrastructurii (2018). NCM C.01.12:2018. Normativ în construcții. Clădiri civile. Clădiri și construcții publice (Tabelul 5.1.). Disponibil: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.12-2018.pdf>;
18. Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (2017). NCM C.01.02.2017.Proiectarea Construcțiilor pentru grădinițele de copii. Disponibil: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.02-2017-IN-VIGOARE.pdf>;
19. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25.10.2018 cu privire la aprobarea Cadrului de referință al educației timpurii din Republica Moldova. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_ed._timpurii_tipar_0.pdf;
20. Ordinul MECC nr. 254 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al instituției de educație timpurie. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_.iet_14.11.2017_rom.pdf;
21. Recomandarea Consiliului UE (2019/C 189/02) din 22 mai 2019 privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01));
22. Ordinul MEC nr.122 din 27.01.2025 cu privire la normele de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar. Disponibil la: https://mec.gov.md/sites/default/files/state_personal_iet.pdf;
23. Ordinul MECC nr. 253 din 11.10.2027 cu privire la aprobarea Standardelor minime de dotare a instituției de educație timpurie. Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/smdiet_-_08.02.2018.pdf;
24. Pilonul european al drepturilor sociale (Principiul 11). Disponibil: https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_ro?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_ro.pdf;
25. Recomandarea Consiliului UE (2022/C 484/01). Disponibil: EUR-Lex - 2022H1220(01) - EN - EUR-Lex.

